

Vlaams
Parlement

ingediend op **42** (2019-2020) – Nr. 3
21 februari 2020 (2019-2020)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Kathleen Krekels

over het jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2018-2019

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Karolien Grosemans.

Vaste leden:

Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Sihame El Kaouakibi;
Stijn Bex, Elisabeth Meuleman;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:

Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;
Els Ampe, Steven Coenegrachts;
Johan Danen, Gustaaf Pelckmans;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

Documenten in het dossier:

42 (2019-2020) – Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat
– Nr. 2: Verslag

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Caroline Vrijens	4
1.	Het Kinderrechtencommissariaat.....	4
2.	Aantal meldingen bij de Klachtenlijn	4
3.	Meldingen over onderwijs.....	4
3.1.	Sanctiebeleid op school	5
3.2.	Flexibele leerwegen in secundair onderwijs	5
3.3.	Samen tegen pesten	5
3.4.	Leerlingenbegeleiding	6
3.5.	Kwetsbare kinderen op internaat	6
3.6.	Geldzorgen zetten pedagogische relatie onder druk.....	6
3.7.	Inclusie in de klas en op school	7
3.8.	Culturele en religieuze verschillen	7
3.9.	Toegang tot onderwijs vrijwaren	7
II.	Bespreking.....	7
1.	Tussenkomen van de leden.....	7
1.1.	Sihame El Kaouakibi.....	7
1.2.	Jan Laeremans	8
1.3.	Jo Brouns	8
1.4.	Hannelore Goeman	8
1.5.	Kathleen Krekels.....	9
1.6.	Loes Vandromme.....	10
1.7.	Annabel Tavernier.....	10
1.8.	Koen Daniëls	10
1.9.	Roosmarijn Beckers	11
1.10.	Arnout Coel	11
1.11.	Jean-Jacques De Gucht	12
1.12.	Karolien Grosemans	12
2.	Antwoorden van het Kinderrechtencommissariaat	13
	Gebruikte afkortingen	32

Op 23 januari 2020 besprak de Commissie voor Onderwijs het jaarverslag 2018-2019 van het Kinderrechtencommissariaat met Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris, Julie Ryngaert, beleidsadviseur, Jean Pierre Verhaeghe, beleidsadviseur, en Chris Vleugels, adviseur Klachtenlijn, van het Kinderrechtencommissariaat.

I. Uiteenzetting door Caroline Vrijens

1. Het Kinderrechtencommissariaat

Caroline Vrijens is tevreden het jaarverslag in de commissie te kunnen toelichten, meldingen over onderwijs zijn immers de grootste groep. De spreker is op 1 augustus 2019 aangesteld als kinderrechtencommissaris voor een periode van zes jaar. In de Franse Gemeenschap ressorteert de kinderrechtencommissaris onder de uitvoerende macht. Dat het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat ingebed is in het Vlaams Parlement, biedt meer garanties op onafhankelijkheid, stipt de spreker aan.

Het Kinderrechtencommissariaat en het Vlaams Parlement zijn partners in het verdedigen van de rechten van kinderen en jongeren. Zijn kernopdracht is uit de signalen, 1200 meldingen per jaar, adviezen over onderliggende, structurele problemen distilleren. Sinds 2017 is er de Commissie van Toezicht. Daarnaast heeft het Kinderrechtencommissariaat een overleg- en adviesorgaan, eigenlijk een klankbordgroep, met één vertegenwoordiger per politieke fractie, academici, andere experts en vertegenwoordigers uit het middenveld. Die vergadert twee tot drie keer per jaar.

Via het Kinderrechtencommissariaat kan het parlement de vinger aan de pols houden over wat er leeft bij kinderen en jongeren en hun effectief een stem geven en betrekken. Het Kinderrechtencommissariaat legt verbanden tussen de beleidsdomeinen en brengt de implicaties daarvan voor de jongeren in beeld. Parlementsleden kunnen steeds een beroep doen op het Kinderrechtencommissariaat voor adviezen of toelichting, individueel of in hoorzittingen. Voorts roept de commissaris de parlementsleden op door hun parlementair werk in te grijpen op problemen voor kinderen en jongeren.

2. Aantal meldingen bij de Klachtenlijn

Melders zijn ouders of andere familieleden, kinderen en jongeren zelf, professionals en iedere andere burger die een schending van kinderrechten vaststelt. De afgelopen jaren is het aantal vragen en klachten stabiel gebleven rond 1200 meldingen, schetst de spreker.

Na klachten over onderwijs, zijn de meldingen over gezin de grootste groep: relaties met ouders, (v)echtscheidingen. De derde groep is hulp aan minderjarigen, in de jeugdhulp, de kinderpsychiatrie, de ziekenhuizen enzovoort. Kleinere thema's zijn asiel, justitie, politie, vrije tijd, media en huisvesting.

3. Meldingen over onderwijs

Het afgelopen jaar kreeg het Kinderrechtencommissariaat 376 meldingen over onderwijs, vooral van ouders en familie, de primaire omgeving genaamd. Een klein deel komt van kinderen en jongeren zelf; vaak zijn ze al iets ouder, boven de twaalf jaar. Een groter deel komt van professionals, leerkrachten en medewerkers van CLB's.

In hoofdzaak gaan de meldingen over het sanctiebeleid (94). Op de tweede plaats staat geweld (87), onder leerlingen maar ook tussen leerkrachten en leerlingen. Volgende thema's zijn een school vinden en er geraken (56), iets wat zeker in het

buitengewoon onderwijs een probleem is. Een deel van de meldingen gaat over leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (41), over betwiste schoolresultaten (23), leerlingenbegeleiding (22) en schoolkosten (15).

3.1. Sanctiebeleid op school

Bij het onderzoek voor definitief uitgesloten kinderen merkte het Kinderrechtencommissariaat dat de school soms ernstige sancties neemt, maar niet onderzocht heeft wat de oorzaak is van het problematische gedrag. Het vraagt dan ook scholen en CLB's te kijken naar het kind achter de leerling en de motieven mee een plaats te geven in het gesprek over dat gedrag.

Het Kinderrechtencommissariaat is een tweedelijnsinstantie. Vaak heeft de melder al heel wat andere mogelijkheden geprobeerd. Waar ze beginnen als hulplijn, evolueren klachtenmedewerkers vaak tot vertrouwenspersoon van het kind en zijn ouders.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich zorgen over tuchtmaatregelen in de lagere school. Experts als kinderpsychologen en psychiaters zeggen immers dat zware maatregelen op jonge leeftijd zware gevolgen hebben voor het zelfbeeld en de verdere schoolcarrière. Gelukkig zal de overheid vanaf dit jaar de definitieve uitsluitingen in het basisonderwijs monitoren. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt de school ook bijzondere aandacht voor de opvang van de getroffen kinderen. Het vraagt om bij uitsluitingen in de lagere school opvangmoeilijkheden voor ouders van het kind bespreekbaar te maken.

Definitieve uitsluitingen gebeuren het hele jaar door. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt daar altijd omzichtig mee om te springen, en zeker op het einde van het schooljaar, om de schoolkansen te vrijwaren. Het adviseert aan de scholen een maatregelencontinuüm waarin uitsluiting de ultieme stap is. Voorts acht het een betere rechtsbescherming bij definitieve uitsluitingen nodig. Daarom stelt het voor de Commissie inzake Leerlingenrechten bevoegd te maken voor betwistingen over definitieve uitsluitingen.

3.2. Flexibele leerwegen in secundair onderwijs

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt de secundaire scholen meer gebruik te maken van flexibele leerwegen. Dat zorgt ook voor minder zittenblijven. Recent is beslist dat een leerling die een B-attest krijgt, het jaar niet mag overdoen, tenzij met positief advies van de delibererende klassenraad. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert om die beslissing terug bij het kind en zijn ouders te leggen. Voorts vraagt het om bij schoolverandering de nieuwe school na een B-attest meer pedagogische autonomie te geven. De oude school moet uiteraard aangeven waar de tekorten liggen, maar heeft een te grote zeggenschap over de vraag of en hoe die tekorten te remediëren vallen.

3.3. Samen tegen pesten

Scholen zijn zich meer bewust van de impact van pesten op het kind. Dat neemt niet weg dat pesten een groot probleem blijft. Dat verdient blijvende aandacht en inspanningen, ook van het beleid. Vooral in het begin van het secundair onderwijs heeft het een belangrijke impact op het psychische welzijn. Er zijn geen mirakeloplossingen, maar het Kinderrechtencommissariaat vraagt al een hele tijd om een multidisciplinair kenniscentrum Pesten. Geen zware structuur, maar wel een met voldoende mandaat en middelen om goede praktijken te verspreiden en scholen te steunen. Het kenniscentrum Mediawijsheid speelt al een grote rol, maar de samenwerking met onderwijs moet opgedreven worden zodat kinderen en jongeren ook beter gewapend worden om om te gaan met pesten buiten de muren van de school.

Net als andere instanties pleit het Kinderrechtencommissariaat voor een betere samenwerking tussen onderwijs- en welzijnsactoren. Het welzijnsdomein beschikt over heel wat expertise die jongeren met bijvoorbeeld gedragsproblemen maar ook leerkrachten kan helpen. Hoewel er al heel wat pogingen toe ondernomen zijn, is het nodig de rol en het mandaat van de CLB's te verhelderen, zowel voor de kinderen, ouders, leerkrachten als CLB-medewerkers zelf.

3.4. Leerlingenbegeleiding

Het Kinderrechtencommissariaat roept op om zorgvuldig om te gaan met de stem van de leerling. Kinderen en jongeren willen echt gehoord worden. Het pleit voor participatie op school maar ook duidelijke, laagdrempelige informatie en rechten op en in het zorgdossier.

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt ook klachten over drugs, onder meer over drugsrazzia's op school met politie en honden. Ouders vinden het onverantwoord om grote groepen leerlingen tegen de muur te zetten en door een drugshond te laten besnuffelen. De meerderheid van de leerlingen heeft doorgaans geen uitstaans met drugs. Ze worden wel 'als crimineel' benaderd. Leerlingenbegeleiders wijzen op het gevaar dat allerlei vormen van preventief werken onder druk komt. Het Kinderrechtencommissariaat heeft begrip voor de school, maar benadrukt het belang van een sterk preventief antidrugbeleid. Leerlingen moeten vooraf geïnformeerd zijn over rechten en plichten en welke acties de school kan nemen. Het Kinderrechtencommissariaat heeft ernstige bedenkingen in hoeverre een leerling echt uit vrije wil kan instemmen met een speekseltest op school.

3.5. Kwetsbare kinderen op internaat

Zowel het Kinderrechtencommissariaat, Welzijn als Onderwijs zijn er zich al jaren van bewust dat er op internaat heel wat kwetsbare kinderen verblijven die vaak in het weekend of in de vakantie niet naar huis kunnen. Het commissariaat vraagt meer gespecialiseerde zorg voor die kinderen. Ook in dezen moeten welzijns- en onderwijsactoren intenser samenwerken. Voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp is er een Rechtspositiedecreet. Voor jongeren die praktisch continu in internaten verblijven, is dergelijke rechtspositieregeling evenzeer nodig. Een volwaardige rechtspositie voor internen moet jongeren in internaten de rechten garanderen uit het decreet Rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp en het decreet Rechtspositie voor leerlingen in basis- en secundair onderwijs.

3.6. Geldzorgen zetten pedagogische relatie onder druk

Mensen bellen niet naar het Kinderrechtencommissariaat omdat ze geldzorgen hebben, maar het stelt vast dat armoede een invloed heeft op heel wat kinderrechten. Geldzorgen zetten de pedagogische relatie onder druk tussen kind en leerkracht, maar ook de vertrouwensrelatie tussen ouders en school, stelt Caroline Vrijens. Een kostenbewust beleid in elke school is noodzakelijk, alsook een intern vertrouwens-aanspreekpunt voor ouders. De school moet, ook als ze samenwerkt met boekhandelaars, coördinator blijven. Het mag niet zo zijn dat de boekhandel zelf rechtstreeks met de ouders onderhandelt. Daarover waren er al klachten. Onbetaalde rekeningen mogen het welbevinden en de privacy van leerlingen niet ondermijnen. Het achterhouden van rapporten is een ontoelaatbare praktijk. Veel scholen proberen ervoor te zorgen dat alle kinderen mee kunnen op uitstappen, maar niet allemaal. Niet kunnen deelnemen om financiële redenen heeft een groot stigmatiserend en uitsluitend effect.

3.7. Inclusie in de klas en op school

De minister kondigt een begeleidingsdecreet aan. Het Kinderrechtencommissariaat brengt, gebaseerd op het klachtenwerk, enkele punten onder de aandacht van de beleidsmakers. Sommige scholen blijven inschrijving onder ontbindende voorwaarden weigeren of staan niet toe dat externe deskundigen, zoals de begeleidende psychiater, inbreng hebben. Het Kinderrechtencommissariaat acht een extern aanspreekpunt en een onafhankelijke bemiddelaar tussen ouders en school nodig. Het Kinderrechtencommissariaat is immers pas een tweedelijnsklachteninstantie. Duidelijke regels moeten rechtsonzekerheid vermijden, onder meer over de grens tussen het gemeenschappelijk en individueel aangepast curriculum en over de vraag met welke aanpassingen (compenserende en dispenserende maatregelen) toch nog een A-attest mogelijk is. Er zijn heel wat complementaire wegen naar inclusie, zoals de integratie van het buitengewoon onderwijs in een campus van het gewoon onderwijs met gemeenschappelijke en afzonderlijke activiteiten. Daarvan zijn er al mooie voorbeelden, de spreker vraagt daar ruimere bekendheid aan te geven.

3.8. Culturele en religieuze verschillen

Sommige meldingen gaan over de invloed van culturele en religieuze verschillen in het onderwijs. Die gaan onder meer over kinderen of jongeren die door culturele tradities van hun ouders niet mogen deelnemen aan bepaalde schoolactiviteiten. Het is belangrijk dat de school de dialoog met de ouders openhoudt, om de motieven te detecteren en in overleg oplossingen te zoeken. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt ook nog altijd protesten tegen verplichte levensbeschouwelijke neutraliteit, waaronder het hoofddoekenverbod. Dat baart het commissariaat zorgen omdat dat ertoe kan leiden dat het recht op onderwijs van de betrokken meisjes geschonden wordt. De Raad van State heeft daar uitspraken over gedaan. Het commissariaat vraagt die lijn te volgen in het zoeken naar oplossingen.

3.9. Toegang tot onderwijs vrijwaren

Voldoende schoolcapaciteit blijft een zorg. De bereidheid daaraan te werken, is een goede zaak. In de klachtenbehandeling merkt het Kinderrechtencommissariaat soms een foutieve toepassing van de dubbele contingentering met zelfs soms discriminatie van indicatorleerlingen tot gevolg. Verschillende klachten zijn door de Commissie inzake Leerlingenrechten gegrond verklaard. Nog te vaak heersen foute percepties bij ouders. Duidelijke en eenvoudige communicatie over de principes van het inschrijvingsrecht kan daaraan verhelpen. Sommige ouders denken bijvoorbeeld dat een tijdelijke voorrangsregel voor een indicatorleerling een eeuwigdurend individueel voorrecht is. Anderen denken foutief dat er enkel voorrang gegeven wordt aan kansarme leerlingen.

II. Bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

1.1. Sihame El Kaouakibi

Sihame El Kaouakibi kaart de overjuridisering aan. Daarnaast kunnen bepaalde wettelijke beschermingsregels ook beter. Heeft het Kinderrechtencommissariaat adviezen over hoe beide te rijmen? Bestaan er cijfers over kinderen die gehinderd worden door geldproblemen, bijvoorbeeld in de deelname aan schooluitstappen? De maximumfactuur in het lager onderwijs wordt geregeld overschreden en ondergraven door boterhammentaksen, dutjestaksen enzovoort. Er gaan stemmen op voor een maximumfactuur in het secundair onderwijs. Is dat wel een goede oplossing? De schoolnetten beschikken over andere mogelijkheden om scholen aan te

zetten de kosten te beperken. Vindt het Kinderrechtencommissariaat het oormerken van middelen voor gelijke kansen een goed idee? Zo ja, hoe ziet het de praktische uitwerking? Na de diverse gerechtelijke uitspraken heerst er juridische chaos over levensbeschouwelijke neutraliteit. Hoe ziet het Kinderrechtencommissariaat de decretale regeling die het voorstelt?

1.2. Jan Laeremans

Jan Laeremans vraagt of het Kinderrechtencommissariaat voorstelt de Commissie inzake Leerlingenrechten de eindbeslissing over een definitieve uitsluiting te laten nemen, iets wat hem te ver gaat. Voorts wil hij weten wat flexibele leerwegen in het secundair onderwijs zijn. Wat bedoelt het Kinderrechtencommissariaat met de uitspraak dat bij een B-attest de nieuwe school de pedagogische autonomie krijgt? Het kan toch niet dat de leerling dan wel naar een volgend jaar over mag. Het kan evenmin dat leerlingen op voorhand weten wanneer er drugsrazzia's gehouden worden. Ook zou hij nog wat meer informatie willen over wat de regels zijn voor instemming met een speekseltest. Hoe ziet het Kinderrechtencommissariaat de school als coördinator tussen boekhandelaar en ouder? Moet ze enkel lokalen ter beschikking stellen voor de verkoop of ook tussenpersoon zijn voor de facturen?

1.3. Jo Brouns

Jo Brouns vraagt naar de evolutie van de naamsbekendheid van het Kinderrechtencommissariaat bij kinderen en leerkrachten. Er zijn al heel wat goede voorbeelden van samenwerking tussen de lokale politie en de school, tegen geweld, tegen drugs enzovoort. Politie-inspecteurs gaan op scholen uitleggen hoe de veiligheid te verbeteren is en ze zijn een laagdrempelig aanspreekpunt.

1.4. Hannelore Goeman

Hannelore Goeman denkt dat het belang van een instelling die permanent op alle mogelijke domeinen de kinderrechten behartigt, niet kan worden overschat. Ze informeert of er uit de klachten kan worden afgeleid dat het aantal definitieve uitsluitingen toeneemt. Zo ja, zijn er oorzaken te bestempelen? Wat is de rol van het Kinderrechtencommissariaat in een klacht over een definitieve uitsluiting? Hoe gaat het verder met die kinderen? Geraken ze vlot ingeschreven in een andere school?

Waarom vindt het Kinderrechtencommissariaat het nodig de rol van de CLB's te verduidelijken? Hoe ziet het zelf de afbakening?

Geldzorgen zijn een probleem in het onderwijs. Ook scholen zitten op hun tandvlees en proberen rekeningen door te schuiven naar ouders. Kinderen krijgen hun rapport niet, mogen niet mee op schoolreis, krijgen berichtjes in de agenda en worden zelfs door de leerkracht onder druk gezet als hun ouders de rekening niet betalen. Hoe ziet het Kinderrechtencommissariaat een kostenbewust beleid concreet?

De commerciële invloed op de schoolboekenverkoop begint uit de hand te lopen. Er zijn uitgeverijen die zelfs promo-optredens organiseren om scholen te overtuigen. Dat de school de coördinator moet blijven, is dus slechts een eerste stap. Sp·a wil een regelgevend kader met afspraken alsook een monitoring van de kwaliteit van schoolboeken. Het gebeurt dat invulboeken zelfs niet gebruikt worden, terwijl hun hoge prijs wel een uitsluitingsmechanisme is. Sp·a is al heel lang voorstander van een maximumfactuur. Hoe denkt het Kinderrechtencommissariaat daarover? Ziet het dat ook als een sluitstuk van een kostenbewust beleid op school?

In de eerste versie van het nieuwe Begeleidingsdecreet lijkt het erop dat de finale beslissing over aangepast onderwijs meer bij de school komt te liggen. Hoe ziet het Kinderrechtencommissariaat de verhouding tussen kind, ouders en school in

die beslissing? Het is goed dat het Kinderrechtencommissariaat wijst op de foute percepties over de dubbele contingentering. De regering wil die afschaffen, wat de spreker betreurt omdat het één van de instrumenten is voor de zo belangrijke sociale mix. Hoe denkt het commissariaat daarover?

1.5. Kathleen Krekels

Kathleen Krekels is het ermee eens dat goede voorbereiding, overleg en duidelijke afspraken cruciaal zijn om draagvlak voor inclusie te creëren. Het Kinderrechtencommissariaat kaart aan dat de school de noden niet altijd correct erkent en dat de ouders zich soms weinig betrokken voelen. Ze mist in de presentatie de kant van de leerkrachten: aanpassingen moeten ook voor hen redelijk zijn. De grootste uitdagingen zijn gedragsproblemen. In juni is het M-decreet bijgestuurd en zijn fast teams in het leven geroepen. Heeft het Kinderrechtencommissariaat die aanpassing gemerkt in de aard en de inhoud van de klachten over/van kinderen met gedragsproblemen? Is het mogelijk in het volgende verslag de evolutie te geven?

Een rechtszaak is het ultieme middel als bemiddeling en het beroep bij de Commissie inzake Leerlingenrechten mislukken. Het aantal klachten bij die commissie daalde tussen 2014 en 2016, om nadien terug te stijgen. Is er gewoon meer bemiddeling of neemt enkel het aantal rechtszaken over leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften toe?

Leerlingen die les volgen via het gemeenschappelijk curriculum moeten alle doelstellingen halen, tenzij ze dispensatie krijgen voor enkele ervan. Het aantal leerlingen met een individueel aangepast curriculum stijgt: 92 in 2016-2017, 233 het voorbije schooljaar. In 2017-2018 kreeg 81 procent en in 2018-2019 85 procent een attest van verworven bekwaamheid. Gaan de klachten over leerlingen die dergelijk attest niet krijgen?

Een betere link tussen buitengewoon en gewoon onderwijs vindt het lid een juiste aanbeveling. Terecht vraagt het Kinderrechtencommissariaat ook de geografische spreiding van scholen voor buitengewoon onderwijs in functie van die betere samenwerking. Het Kinderrechtencommissariaat toont zich bezorgd over sanctiemethoden van scholen buitengewoon onderwijs als fixaties en afzondering. Hoeveel meldingen kreeg het daarover? Vraagt het dan ook aan de scholen in kwestie naar hun motieven?

Het Kinderrechtencommissariaat stelt het openbaar vervoer, de fiets, collectieve opstapplaatsen en inclusieve buitenschoolse opvang voor als oplossingen voor te lange ritten leerlingenvervoer. Het heeft ook zitting in de klankbordgroep waar de proefprojecten besproken worden. Worden die alternatieven besproken of getest en door de andere deelnemers als realistisch gezien?

Het decreet van 2018 vraagt dat de leerlingenbegeleidingsdiensten zichtbaarder worden en zo dicht mogelijk bij de leerlingen staan. Ziet het Kinderrechtencommissariaat daar al effecten van? Dat decreet tracht ook het profiel van leerlingenbegeleiders en zorgcoördinatoren beter af te stemmen op de behoeften. Nochtans is dat nog altijd een advies van het Kinderrechtencommissariaat. Heeft het decreet dan niets veranderd?

Voor het Kinderrechtencommissariaat moet de leerling in principe vrij zijn om levensbeschouwelijke symbolen te dragen. Onder bepaalde voorwaarden kunnen scholen wel een beperkt of tijdelijk verbod opleggen. Het Kinderrechtencommissariaat suggereert dat zo op te nemen in een decreet. N-VA is geen voorstander van die vrijheid uit vrees voor segregatie en polarisatie en om te vermijden dat leerlingen onder druk gezet worden, bijvoorbeeld om een hoofddoek te dragen. Het dragen van religieuze symbolen in een publieke ruimte is uiteraard een individuele keuze, maar daar kunnen geen collectieve rechten uit geput worden. De spreker begrijpt dat het Kinderrechtencommissariaat het recht op onderwijs van een kind met een hoofddoek wil vrijwaren.

Als een leerling geen onderwijs wil volgen omdat ze van de school geen hoofddoek mag dragen, kan het beleid daar niets aan doen. Zij kiest er zelf voor aan haar recht op onderwijs te verzaken.

Kathleen Krekels ziet het CLB als extern aanspreekpunt en onafhankelijk bemiddelaar tussen ouders en school. Ziet het Kinderrechtencommissariaat dat anders?

1.6. Loes Vandromme

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat de koepels en de overheid toezien op een correcte naleving van het Inschrijvingsdecreet, zo leest *Loes Vandromme* in het jaarverslag. Hoe ziet het Kinderrechtencommissariaat dat toezicht dan? Ze vraagt of er naast flexibele leerwegen voor zittenblijvers ook adviezen zijn over flexibele leerwegen voor leerlingen die snel leren.

Het commissariaat adviseert niet alleen de rol van de CLB's maar ook die van de leerlingbegeleider te verduidelijken. Aangezien het nieuwe decreet nog maar net in werking getreden is, vermoedt ze dat er nog weinig effecten van te zien zijn. Hoe kan een en ander op elkaar afgestemd worden, rekening houdend met de lokale context en de autonomie van de school?

Wat zijn precies de vrijwillige extra giften waarover er meldingen zijn? Voorts vraagt de spreker wat meer uitleg over de druk op ouders die die giften niet kunnen betalen. Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een grotere stem van de ouders van leerlingen met specifieke behoeften. Voor het parlementslid moet daar zeker mee rekening worden gehouden in het nieuwe Begeleidingsdecreet. Ook CD&V wil een nauwere samenhang tussen buitengewoon en gewoon onderwijs: één toegangspoort met verschillende trajecten. Ze informeert naar bijkomende adviezen om die samenwerking te concretiseren.

1.7. Annabel Tavernier

De fractie van *Annabel Tavernier* steunt de vraag voor een kostenbeheersend beleid in elke school met een transparante schoolrekening met gespreide betalingsmogelijkheden van zo laag mogelijke kosten, waarbij de ouders vooraf weten waarvoor en hoeveel ze moeten betalen. Het zou goed zijn als elke ouder aan het begin van het schooljaar een kostenraming krijgt. Scholen moeten daarnaast gestimuleerd worden om te onderhandelen over voordelige groepsaankopen. Scholen weten niet altijd dat ouders financiële problemen hebben. Een laagdrempelig aanspreekpunt per school waar ouders discreet terecht kunnen bijvoorbeeld voor een afbetalingsplan, is nodig. Stijgt het aantal scholen met dergelijk aanspreekpunt?

Financiële problemen mogen op geen enkele manier een invloed hebben op de pedagogische relatie. Bemiddeling moet in de grootste discretie gebeuren. Budgetbeheer kan zorgen voor een effectieve betaling van de rekening. Een goede samenwerking tussen de school en de OCMW's is daarvoor een troef. Gebeurt dat ondertussen vaker? Hoeveel klachten gaan over het niet afleveren van een rapport tot de schoolrekening betaald is? Is het nodig dat er nog eens aan scholen gemeld wordt dat dat verboden is bij decreet?

1.8. Koen Daniëls

Koen Daniëls weet dat passende regels voor alle gevallen niet mogelijk zijn, net daarom is bemiddeling zo belangrijk. Hoeveel problemen lost het Kinderrechtencommissariaat op met bemiddeling? In hoeveel gevallen volstaat het om te wijzen op de onwettigheid van het schooloptreden? Hoeveel keer geeft de school toe omdat de kinderrechtencommissaris een figuur van gezag is? In hoeveel gevallen komt door de bemiddeling het gezond verstand bij alle partijen terug boven?

Kinderen komen om allerlei redenen op internaten terecht: omdat de ouders dat willen, omdat de school ver van de woonplaats ligt en omdat de rechter of welzijnsinstellingen het kind plaatsen. Meer overleg betekent echter niet dat er meer begeleiding komt. Wie aan het vergaderen is, is niet met de kinderen bezig. Gaan de meeste klachten van/over kinderen in internaten over de juridische procedure, over welzijnsaspecten, over ondersteuning of over de inspraak van de kinderen bij de beslissing hen in een internaat onder te brengen? Niet alle problemen worden opgelost met een betere rechtspositie.

Scholen weten zich geen raad met cyberpesten. Kunnen de Europese kinderrechtencommissarissen geen druk uitoefenen op socialemediaproviders? De Vlaamse wetgever kan decreten maken, maar niet optreden tegen Facebook of Whatsapp.

De adviezen over flexibele leerwegen in het secundair onderwijs, het niet verlenen van een vetorecht van de oude school bij een B-attest en leerlingen zelf laten beslissen een jaar opnieuw te doen, botst op de grenzen van de organiseerbaarheid door de school en de draagkracht van de leerkrachten. Wil het Kinderrechtencommissariaat echt dat ouders tegen de gemotiveerde beslissing van de klassenraad in kunnen beslissen hun kind het jaar opnieuw te laten doen? Ook al zijn er meer en meer aanwijzingen dat zittenblijven doorgaans weinig nuttig is?

1.9. Roosmarijn Beckers

Roosmarijn Beckers acht een multidisciplinair kenniscentrum Pesten nuttig. Ook mediawijsheid is een belangrijke vaardigheid. De schooluitstappen mogen geen uitsluitingsmechanisme zijn. Goede educatieve schooluitstappen hoeven niet duur te zijn. Wordt dat aan de scholen gemeld? Vlaams Belang is voor een maximumfactuur in zowel het lager als het secundair onderwijs.

Complementaire wegen naar inclusie zijn volgens de spreker een goed idee, omdat het buitengewoon onderwijs in ere hersteld wordt en tegelijk voor de zo belangrijke inclusie wordt gezorgd. Voorts informeert ze of het Kinderrechtencommissariaat meldingen krijgt over tienerpooierschap.

Culturele en religieuze verschillen worden soms ingeroepen om niet deel te nemen aan schooluitstappen. Het lid vraagt het Kinderrechtencommissariaat de vinger aan de pols te houden om de kansen op ontplooiing van die kinderen te vrijwaren.

Aangaande de levensbeschouwelijke neutraliteit is ze het eens met Kathleen Krekels. Het recht op onderwijs moet worden gevrijwaard. In Sint-Truiden merkt ze dat de vernietiging van het hoofdoekenverbod ervoor zorgt dat kleuters met een hoofdoek naar school gaan. Roosmarijn Beckers kan zich niet voorstellen dat het Kinderrechtencommissariaat daar voorstander van is. In Sint-Truiden krijgen kinderen uit het asielcentrum wel degelijk voorrang. Voor de scholen en andere kinderen is het niet gemakkelijk als er in de loop van het schooljaar steeds leerlingen bijkomen die geen Nederlands spreken. Brengt dat de rechten van de andere kinderen niet in het gedrang?

1.10. Arnout Coel

Arnout Coel ziet in het regeerakkoord initiatieven voor voldoende schoolcapaciteit. Met voldoende capaciteit zullen de inschrijvingsproblemen verkleinen. N-VA is geen voorstander van een opgelegde maar wel van een spontane sociale mix. De voorbeelden in het jaarverslag bevestigen het idee van N-VA en van het regeerakkoord dat de dubbele contingentering beter geschrapt wordt. De huidige regeling leidt tot mistoestanden: van veel onbegrip en misverstanden bij de ouders tot spanningen onder leerlingen en zelfs discriminatie van indicatorleerlingen. Hoeveel meldingen

kreeg het Kinderrechtencommissariaat over het Inschrijvingsdecreet? Is het mogelijk de klachten op te delen tussen indicator- en niet-indicatorleerlingen?

N-VA is voorts tevreden dat het Kinderrechtencommissariaat het idee steunt dat Nederlandstalige ouders in Brussel voorrang kunnen inroepen bij inschrijving in het Nederlandstalig onderwijs. Het zou helpen als het Franstalige gemeenschapsonderwijs meer capaciteit zou hebben.

1.11. Jean-Jacques De Gucht

Jean-Jacques De Gucht denkt dat veel mensen voor een goede mix op school zijn. Elkaar op jonge leeftijd leren kennen, vermijdt tunnelzicht waarbij ieder met een ander kleurtje of een andere economische afkomst als slecht weggezet wordt. Openheid lijkt in de maatschappij eerder af te nemen. Hij is geen voorstander van constante overheidsinmenging in alles, anderzijds zijn er grote verschillen in benadering tussen de netten en inrichtende machten. Het lid ziet niet meteen een pasklaar antwoord. Heeft het Kinderrechtencommissariaat ideeën over hoe de politiek best voor die sociale mix zorgt?

Het zou goed zijn als elke school de kostenraming bekendmaakt en ervoor zorgt dat de gegevens ook nadien gemakkelijk terug te vinden zijn. De spreker is echter niet voor een maximumfactuur in het secundair onderwijs. Hij herinnert zich dat zijn eigen secundaire school goede oplossingen vond zodat elke leerling mee kon op schooluitstap. Er waren inzamelacties en niemand wist voor wie het geld bestemd was. Voor enkelen was dat de eerste keer dat ze naar het buitenland konden of een culturele uitstap maakten. Een systeem van een maximumfactuur zal die kansen voor hen wegnemen. Scholen zullen dan misschien facultatieve uitstappen organiseren op woensdagnamiddag waarbij die kinderen zeker uit de boot vallen.

Over religieuze kentekens zijn er uiteenlopende meningen en de liberale partij is een goede weerspiegeling van de maatschappij. Voor de spreker moet onderwijs neutraal zijn en de deelnemers binnen de muren ook. Dat is in tegenspraak met het feit dat ongeveer 75 procent van het onderwijs ingericht wordt door een religieuze overtuiging, waarbij leerlingen verplicht worden les te volgen in die religieuze overtuiging. Nochtans vindt die onderwijsinrichter dat in het gemeenschaps- en provinciaal onderwijs geen religieuze kentekens mogen. Ze vergeten daarbij dat als er katholiek onderwijs mogelijk is, er ook islamonderwijs mogelijk is, waar een hoofddoek wel toegestaan is. Het lid roept op af te stappen van onderwijs vanuit een religieuze overtuiging opdat elkeen die onderwijs – betaald met belastinggeld – volgt erin slaagt op te groeien tot kritische burger die openstaat voor verschillende religieuze achtergronden en culturen.

1.12. Karolien Grosemans

Sancties zijn vaak repressief en houden het risico in dat gedragsproblemen alleen maar groter worden, zo leest *Karolien Grosemans* in het jaarverslag. Begeleidende maatregelen van de school zouden ook niet altijd werken. De spreker is het ermee eens dat er niet lichtzinnig mag worden omsprongen met die straffen. Als een sanctie niet in verhouding staat met de daad, kan dat gevolgen hebben voor het welbevinden van de leerling. Anderzijds denkt ze dat scholen en leerkrachten soms aan het einde van hun Latijn zijn en geen andere uitweg meer zien. Grenzen mogen niet overschreden worden, maar dat geldt voor alle partijen. Geen absurde straffen, maar ook geen verbaal of fysiek geweld tegen leerkrachten of pedagogisch personeel. Als sensibiliseren en gesprekken met de directeur, met het CLB, met de vertrouwenspersoon en met de klassenleraar niet helpen, kan een sanctie nuttig zijn. Uiteraard moet die vooraf besproken zijn op de klassenraad en straffen als het klakkeloos overschrijven van lange teksten zijn van de vorige eeuw. Pedagogische straffen zoals het herstellen van vernietigingen dienen de regel te zijn. Uit het

jaarverslag leidt ze evenwel af dat het Kinderrechtencommissariaat helemaal tegen sancties is. Wat is het alternatief dan?

Er moet omzichtig omgesprongen worden met definitieve uitsluitingen en scholen doen dat volgens de spreker ook. Komen die er soms na een eenmalig feit? Zijn er vaak uitsluitingen net voor het einde van het schooljaar? Dat moet vermeden worden omdat dat de diplomakansen hypothekeert en het vaak al gaat om leerlingen die schoolmoe zijn. Ze pleit echter voor vertrouwen in het professioneel oordeel van de klassenraad en uit bedenkingen bij het voorstel de Commissie inzake Leerlingenrechten bevoegd te maken voor definitieve uitsluiting omdat de drempel naar de Raad van State te hoog is.

De spreker waarschuwt voorts voor de werkdruk die samenhangt met een maatregelencontinuüm. Het ziekteverzuim bij leerkrachten is al hoog, er zijn heel wat burn-outs en een leerkrachtentekort. Het welbevinden van leerlingen is belangrijk, maar dat van leerkrachten evenzeer. Voorts informeert ze naar de redenen waarom er in lagere scholen steeds meer tuchtmaatregelen genomen worden. Ze vraagt ook de evolutie sinds 2010 van het aantal meldingen van teams van basisscholen over het lerarentekort. Hoeveel klachten kreeg het over lerarentekort in secundaire scholen? En voor welke vakken het vaakst? Wat waren de voornaamste conclusies van het rondetafelgesprek van maart 2019 daarover?

2. Antwoorden van het Kinderrechtencommissariaat

Caroline Vrijens begrijpt de zorg voor overjuridisering, maar vraagt om principes als participatie, het horen en de rechtspositie van kinderen, waar er nog werk aan is, niet overboord te gooien. Als procedures van ouders tegen scholen gangbaar worden, dreigt de onwerkbaarheid. Om dat te vermijden, pleit het Kinderrechtencommissariaat voor preventie, open gesprek, een goede relatie tussen school en ouders en leerlingen, zodat ze het gevoel hebben gehoord te worden. Uit de bemiddelingen leert het immers dat als iedereen zijn mening mag geven en er naar elkaar geluisterd wordt, er vaak een pragmatische oplossing gevonden wordt.

Ze denkt dat er centraal geen cijfers bijgehouden worden over hoeveel kinderen om financiële redenen niet mee kunnen op schooluitstap. Uitstappen hoeven niet duur te zijn om pedagogisch te zijn, maar er valt ook wel iets te zeggen voor het argument dat kwetsbare kinderen via schooluitstappen kansen krijgen, tenminste als de school een financiële regeling vindt. De scholen beslissen autonoom over schooluitstappen. Het Kinderrechtencommissariaat kan alleen aandacht vragen voor de financiële kwetsbaarheid van kinderen en jongeren zodat bijvoorbeeld door het spreiden van betaling over de tijd kinderen zinvolle levenslessen kunnen opdoen.

Chris Vleugels leert uit zijn ombudswerk dat bepaalde kinderen en ouders bepaalde studierichtingen niet kunnen kiezen omdat die te duur zijn. Het heeft dus een invloed op de mate waarin ze hun talenten kunnen ontwikkelen en hun dromen kunnen waarmaken. Het Kinderrechtencommissariaat zal nooit een schooluitstap veroordelen, maar werkt wel aan bewustzijn. De maximumfactuur in het basisonderwijs lost niet alles op maar maakt wel dat scholen bewuste keuzes maken. Het Kinderrechtencommissariaat verwijst ook vaak door naar het project 'Samen tegen onbetaalde schoolfacturen'. Dat begeleidt scholen in een kostenbewust beleid. Het geeft bijvoorbeeld tips over hoe van bij de inschrijving te peilen naar de draagkracht van het gezin. Het heeft ook instrumenten ontwikkeld om een sociale kas te organiseren.

Het is niet aan het commissariaat om te zeggen hoe of met wie de school de schoolboekenverkoop organiseert. Het ziet alleen dat heel wat jongeren laat op het schooljaar om financiële redenen nog niet over alle boeken of materialen beschikken. Het vraagt de scholen zeker na te gaan of alle kinderen hun boeken hebben en zo neen, ze te helpen er alsnog aan te geraken. Om die reden heeft het

Kinderrechtencommissariaat zich achter het initiatief 'Doe de boekencheck' geschaard, waarbij die check plaatsvindt half september.

Benamingen als dutjestaks en boterhammentaks doen het uitschijnen alsof de bijdrage door de overheid gevraagd wordt. De beoordelingsgrond of een school dergelijke bijdrage mag vragen, is of de dienst een wezenlijk deel van onderwijs is. De Commissie Zorgvuldig Bestuur heeft geoordeeld dat reftertoezicht geen opdracht is die noodzakelijk is voor onderwijs. Er zijn scholen die er bewust voor kiezen de leerkrachten bij beurtrol het middagtoezicht te laten doen, omdat het verbindend werkt, ze preventief kunnen optreden tegen conflicten, kinderen die uit de boot dreigen te vallen opmerken enzovoort. De kwestie is of het voor jonge kinderen niet noodzakelijk is een dutje te doen om tot leren te komen. Het is aan instanties als de Commissie Zorgvuldig Bestuur om zich daarover uit te spreken.

Caroline Vrijens acht het de taak van het parlement om na te gaan of het regels moet bepalen voor boekenverkoop, op basis van signalen van het Kinderrechtencommissariaat maar ook van de scholen zelf. Als het recht op onderwijs in het gedrang komt, denkt het commissariaat dat er regels nodig zijn.

Chris Vleugels legt uit dat ouders zich tot het Kinderrechtencommissariaat richten met vragen over zogenaamde vrijwillige extra bijdragen die zij als dwingend ervaren of hen in ieder geval voor een loyaliteitskwestie plaatsen. In één melding ging het over 100 euro per kind per maand. De ouder wou wel bijdragen maar kon dat bedrag niet aan en vroeg een sociale korting. De school vroeg daarop inzage in de belastingbrief en in eventuele inkomsten uit huur.

Caroline Vrijens vult aan dat heel wat scholen werken met de app voor oudercommunicatie, Gimme. Een ouder liet weten dat hij meer moest betalen als hij de versie wou waarop ook de foto's van de kinderen in de klas staan. Zo voelen ouders soms een serieuze druk om extra te betalen.

Een aanspreekpunt zou al heel wat oplossen. Ouders kunnen dan bij inschrijving de boodschap krijgen dat ze bij problemen op een discrete manier bij die persoon terecht kunnen.

Chris Vleugels benadrukt het belang van een consequente bekendmaking van het bestaan van die persoon: in het schoolreglement, op elke factuur enzovoort. Over de samenwerking tussen OCMW's en scholen, heeft het Kinderrechtencommissariaat geen cijfers maar soms komen mogelijkheden zoals een korting op het reftertoezicht wel boven bij bemiddelingen. Bemiddelaars peilen daar altijd naar bij de school.

Over het achterhouden van rapporten bij niet-betaling heeft *Caroline Vrijens* geen cijfers.

Chris Vleugels gaat ervan uit dat, zoals steeds, klachten het topje van de ijsberg zijn. Hij heeft enig begrip voor scholen die het hele jaar een gesprek met de ouders nagestreefd hebben en dit als ultieme middel zien om met hen in contact te treden. Het is echter een feit dat heel weinig ouders echt niet willen betalen. Ze kunnen niet betalen of willen een haalbaar afbetalingsplan. Als die wil om een afbetalingsplan pas aangekaart wordt op het einde van het schooljaar, is dat voor de school niet altijd afdoende en houdt ze het rapport alsnog achter. Hij kent gevallen waarin ouders nog maandelijks afbetalen, soms maar 5 euro per maand, terwijl hun kinderen al van school zijn.

Jean Pierre Verhaeghe legt uit dat de Codex Secundair Onderwijs allerlei flexibele trajecten toestaat voor leerlingen met bijzondere talenten, bijvoorbeeld op sportief of artistiek vlak. Secundaire scholen hebben daarnaast de mogelijkheid om een attest per graad te geven en niet per leerjaar. Bij een B-attest kan de

toelatingsklassenraad aan het begin van het volgende jaar op basis van een advies van de delibererende klassenraad van het vorige jaar, beslissen dat de leerling toch over mag naar het volgende jaar, waar aan de (beperkte) tekorten geremedieerd wordt. Beide uitzonderingen zijn niet automatisch van toepassing, een school moet ze in haar schoolreglement opnemen en bepalen voor welke graden en studierichtingen ze welke van de twee flexibele leerwegen wil toepassen.

Als een leerling evenwel een B-attest krijgt in een school die die flexibele leerwegen niet hanteert en overstapt naar een school die ze wel toepast, krijgt de delibererende klassenraad van de eerste school met de huidige regelgeving feitelijk een vetorecht. Het Kinderrechtencommissariaat pleit zeker niet voor een uitholling van het B-attest: de nieuwe school moet de vaststelling dat er tekorten zijn voor waar aannemen. De kwestie is wie beslist hoe aan de tekorten geremedieerd wordt. Of ze inderdaad weggewerkt zijn, wordt trouwens getest. Het Kinderrechtencommissariaat wil de pedagogische autonomie van de nieuwe school niet inperken. Voor alle andere gevallen benadrukken de Codex Secundair Onderwijs, de circulaire SO64 en de besluiten van de Vlaamse Regering de pedagogische vrijheid van de school. Het argument van de draagkracht gaat niet op, omdat de school en het leerkrachten-team zelf beslist hebben flexibele leerwegen toe te passen en dat dus draagbaar vinden. Het Kinderrechtencommissariaat heeft met enige verwondering vastgesteld dat over de concrete toepassing en implicaties van de huidige regelgeving diverse betrokken instanties (departement, juridische diensten van koepels en netten enzovoort) onderling van mening verschillen.

Tot voor kort kreeg een leerling met een B-attest de keuze om over te gaan naar een volgend leerjaar in een studierichting waar zijn tekorten geen rol spelen of zijn jaar over te doen. In 95 procent van de gevallen zal de klassenraad daarover een wijs advies geven. Alleen zijn er ook verhalen van jongeren die tegen het advies ingingen en nadien toch een diploma in het hoger onderwijs haalden. Verplicht het advies volgen van de klassenraad zal de nevenschade bij een kleine fractie leerlingen groter maken dan de winst in termen van minder zittenblijvers. Het is efficiënter om scholen warm te maken voor flexibele leerwegen die net bedoeld zijn om de studietijd korter te maken en het aantal zittenblijvers te verminderen. Terzijde wijst de spreker erop dat er nog andere flexibele leerwegen zijn, bijvoorbeeld voor langdurig zieke kinderen.

Caroline Vrijens zegt dat de indruk heerst dat gedragsproblemen toenemen. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt dat signaal ook uit de onderwijswereld. Het heeft geen cijfers over het aantal uitsluitingen en zware schorsingen in het lager onderwijs. Vroeger kwam het bijna niet voor, maar nu is het geen uitzondering meer. Dat baart het Kinderrechtencommissariaat zorgen. Het is echter aan wetenschappers om uit te vissen waaraan het ligt en wat eraan kan worden gedaan. Het gaat vaak om leerlingen die moeilijk gedrag stellen, waar de school ten einde raad, vaak na andere sancties te hebben opgelegd, geen andere oplossing meer ziet dan uitsluiting. Het Kinderrechtencommissariaat is niet tegen straffen, maar vraagt om vooraf het gesprek aan te gaan en te zoeken naar oorzaken van het gedrag, met nadruk op herstelgericht werken.

Chris Vleugels verwijst naar het dossier van 2015 over het sanctiebeleid op school. Uitsluitingen zijn soms het gevolg van aanslepend moeilijk gedrag of leerlingen die een foute studiekeuze maken of niet gemotiveerd zijn, maar ook soms van eenmalig ernstige misdragingen. In 2013 uitte het commissariaat in zijn jaarverslag voor het eerst zijn bezorgdheid over het hoge aantal definitieve uitsluitingen in het secundair onderwijs. Uit de meldingen blijkt dat die niet altijd voorafgegaan worden door een begeleidings- en bijsturingstraject.

Het aantal uitsluitingen in het secundair onderwijs blijft redelijk constant, ongeveer 0,7 procent van de leerlingenpopulatie, maar er zijn wel grote verschillen tussen de

onderwijsniveaus. Het grootste aantal definitieve uitsluitingen gebeurt in de tweede graad tso en bso. Uit onderzoek blijkt dat zware sancties vooral een positieve impact hebben op jongeren met een sterke intrinsieke motivatie voor onderwijs. Voor anderen heeft het een negatief effect op hun band met onderwijs. Uit de cijfers van AGODI over het sociaal profiel van definitief uitgesloten leerlingen zijn heel wat markante bevindingen te distilleren. In het dossier van 2015 komen vier scholen aan het woord die het anders aanpakken: weg van het top-down autoriteitsmodel en naar een herstelgerichte benadering. Dat betekent niet dat er minder conflicten zijn, de aanpak is gewoon anders, waardoor het welbevinden, ook van de leerkrachten, beter wordt.

Het maatregelencontinuüm van de minste tot de zwaarste impact op de leerling is een belangrijk principe, maar scholen hanteren vaak een eenrichtingsprincipe waarbij ze snel de ene na de andere maatregel opleggen. Om kans op succes te hebben, moet een hersteltraject de leerling voldoende kansen en tijd geven. Een nieuwe misstap hoeft niet te betekenen dat de volgende maatregel genomen wordt. Een goede samenwerking tussen onderwijs en welzijn kan zorgen voor extra stappen in dat continuüm, bijvoorbeeld de naadloze flexibele trajecten. Welzijn kan leerkrachtenteams expertise geven over hoe om te gaan met moeilijk gedrag.

Over uitsluitingen in het lager onderwijs bestaan er geen cijfers. Het is in ieder geval geen uitzondering meer. Het gebeurt dat ouders niet willen meewerken met de school en het CLB in een zoektocht naar redenen of oplossingen voor moeilijk gedrag en de school geen andere oplossing ziet dan uitsluiting. Definitieve uitsluitingen wegens een conflict tussen school en ouder komen echter ook voor.

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt vragen van ouders die uitgenodigd worden voor een tuchtverhoor of een beroepscommissie, bijvoorbeeld of ze hun kind best meenemen. Het adviseert ouder en kind en gaat soms mee als vertrouwenspersoon. De beroepscommissie moet nagaan of de wettelijke principes zoals de beginselen van proportionaliteit en redelijkheid gerespecteerd zijn, onder meer de voorgaande maatregelen van het continuüm, het schoolreglement en de formele aspecten van de tuchtprocedure. Het Kinderrechtencommissariaat merkt dat er nog altijd zware schendingen van allerlei aard gewoon passeren. Er gebeuren ook definitieve uitsluitingen half mei, waarbij soms zonder afdoende redenen niet ingegaan wordt op de vraag om de uitsluiting op 31 augustus te laten ingaan om de slaagkansen van de leerling te vrijwaren.

Omdat dergelijke flagrante overtredingen passeren bij de interne beroepscommissies, stelt het Kinderrechtencommissariaat voor de Commissie inzake Leerlingenrechten als extra beroepsmogelijkheid tussen de interne beroepscommissie en een tijdrovende en drempelhoge procedure bij de Raad van State en bij uitsluitingen na de paasvakantie zelfs als eerstelijnsberoepsdienst.

Een school is verplicht de uitgesloten leerling actief bij te staan bij het vinden van een nieuwe school. Daar wordt niet altijd gevolg aan gegeven. Soms wordt een andere school moeilijk gevonden, bijvoorbeeld omdat ze allemaal volzet zijn. Waar er lokale overlegplatformen zijn, zijn er procedures om de leerling elders te plaatsen of wordt er bemiddeld om de leerling toch nog in de school te houden tot het einde van het schooljaar. Het Kinderrechtencommissariaat volgt zijn dossiers op tot de onderwijsrechten van de leerling verzekerd zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat kan cijfers bezorgen van het aantal meldingen over definitieve uitsluitingen. Het denkt na over een verfijning van zijn registratie-instrument.

Caroline Vrijens wijst erop dat evoluties in meldingen kunnen wijzen op een tendens, maar evengoed het gevolg kunnen zijn van toeval. AGODI publiceert zijn

cijfers in 'Wie is er niet als de schoolbel rinkelt?', aldus *Chris Vleugels*. Voor het lager onderwijs worden uitsluitingen pas vanaf dit jaar geregistreerd.

Caroline Vrijens vermeldt voorts de studiedag en het dossier over afzondering en isolatie. De ruchtbaarheid in de pers bewees dat het onderwerp leeft in het buitengewoon en het gewoon onderwijs, maar ook in de kinderpsychiatrie en de jeugdhulp. Leerlingen worden afgezonderd in klaslokalen die daarvoor niet geschikt zijn, met stoelen die door ramen kunnen vliegen, niet veilig dus voor een kind dat buiten zichzelf kan zijn. Daarbij komt nog dat het net op dat moment iemand nodig heeft.

Ook leerkrachten en hulpverleners worstelen ermee. Ze zien geen andere oplossing dan het kind afzonderen, vaak met de deur op slot. Het commissariaat adviseert het beleid en de netten een kader en richtlijnen voor straffen op te stellen. Een tweede advies is leerkrachten te helpen bij het vinden van andere manieren om leerlingen tot rust te brengen. Dat betekent niet dat leerkrachten nog meer taken op zich moeten nemen, maar wel dat ze hulp krijgen bij de omgang met gedragsmoeilijkheden. Welzijn kan daar een inspiratiebron voor zijn. Hoewel zijn eerste doelgroep kinderen en jongeren zijn, is het Kinderrechtencommissariaat uiteraard ook bezorgd voor leerkrachten.

Het Kinderrechtencommissariaat kan begrip opbrengen voor de frustraties over redelijke aanpassingen. Vanuit het kinderrechtenverdrag pleit het echter voor inclusie en voor complementaire wegen, zoals meer samenwerking tussen scholen. De grote expertise van het buitengewoon onderwijs moet blijvend benut worden, ook in gewone scholen. Het komt erop aan in het nieuwe Begeleidingsdecreet die keuzes te maken die in het voordeel zijn van zoveel mogelijk kinderen gedurende hun hele schoolcarrière.

De enige cijfers die het Kinderrechtencommissariaat zelf heeft, gaan over de meldingen. Of het aantal kinderen met een individueel aangepast curriculum stijgt, weet het niet.

Jean Pierre Verhaeghe leest in de beleidsnota (*Parl.St. VI.Parl. 2019-20, nr. 129/1*) dat voortaan de school voor gewoon onderwijs zal beslissen over de inschrijving van leerlingen met beperkingen, zij het na overleg met de ouders en als blijkt dat de noodzakelijke maatregelen disproportioneel zijn. Zo staat het echter ook al in het M-decreet. In de conceptnota van de minister wordt het verschil gemaakt tussen leerlingen die met redelijke aanpassingen het gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen en zij die een individueel aangepast curriculum nodig hebben. Ook dat onderscheid bestaat al. Kortom, de school beslist nu ook al of een kind bij haar een IAC kan volgen.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat onderscheid belangrijk. Kan een kind met (relatief lichte) beperkingen met redelijke aanpassingen het gemeenschappelijk curriculum volgen? Is het antwoord ja – en daarover beslist het CLB – dan geldt het inschrijvingsrecht voor dat kind onverkort in elke school voor gewoon onderwijs. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt en leest in de intenties dat die regeling behouden blijft. Voor een kind dat een individueel aangepast curriculum nodig heeft, schrijft de school in 'onder ontbindende voorwaarde' en gaat ze vervolgens na of de nodige aanpassingen proportioneel zijn of niet. Zo niet, kan de school de inschrijving ontbinden. Ze heeft daarvoor zestig schooldagen. De school beslist dus steeds, na overleg met ouders en CLB. De kwestie is of de regeling rond de inschrijving onder ontbindende voorwaarde behouden blijft. Uit klachten blijkt dat scholen soms een kind zelfs niet eens onder ontbindende voorwaarde willen inschrijven. Dat is volgens het Kinderrechtencommissariaat niet correct.

Daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat om de bevoegdheid die de onderwijsinspectie in verband met de ondersteuningsnetwerken zal krijgen niet te beperken tot

het bekijken van wat het ondersteuningsteam in scholen doet, maar ook na te gaan wat de effecten zijn op regionaal niveau, bijvoorbeeld op het vlak van de spreiding van kinderen met een beperking over het gewoon onderwijs. Een gewoon onderwijs met twee snelheden moet immers voorkomen worden. Nu is het in bepaalde regio's al zo dat sommige scholen voor gewoon onderwijs relatief veel kinderen met een beperking hebben, terwijl er in andere scholen geen zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft geen klachten ontvangen over het attest van verworven bekwaamheden, wel over zogenaamde officieuze IAC-trajecten. Dat zijn situaties waarbij een school aan een leerling met lichte beperkingen een of meer redelijke aanpassingen verleent, maar dan achteraf zegt dat het kind daarvoor geen gewoon getuigschrift of diploma kan krijgen. En dat zonder dat het CLB ooit een verslag schreef dat toegang geeft tot een IAC. Er zijn onder meer klachten over basisscholen die dat doen, waardoor het kind bij de overgang naar het secundair onderwijs enkel naar 1B kan. Dat komt neer op een officieus IAC-traject. Dat kan niet. Voor een IAC is een verslag van het CLB nodig, officieel heet dat een 'verslag dat toegang biedt tot een IAC in het gewoon onderwijs of tot het buitengewoon onderwijs'.

Andere klachten gaan erover dat een kind dat na een IAC een attest van verworven bekwaamheden krijgt met dat attest op de arbeidsmarkt soms minder is dan met een parallel getuigschrift of diploma van het buitengewoon onderwijs. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat een attest van een parallelle weg binnen het gewoon onderwijs civielrechtelijk niet minder waard mag zijn.

Er zijn prachtige voorbeelden van samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs, stipt de spreker aan. Projecten waarbij leerlingen met een verslag voor opleidingsvorm 4 in het buitengewoon onderwijs aanvankelijk ingeschreven zijn in een school voor buitengewoon onderwijs, maar de lessen volgen op de campus van een school voor gewoon onderwijs, aanvankelijk in een afzonderlijke klas. Met als doel om geleidelijk aan meer lessen te volgen in reguliere klassen en tegen het einde van hun secundair onderwijs volledig ingeschreven te zijn in de gewone school. Dergelijke samenwerking is reglementair echter beperkt tot opleidingsvorm 4. Om complementaire wegen verder te promoten, moet de regelgeving dus aangepast worden.

Het Kinderrechtencommissariaat acht het voorts zinvol om uitbreiding van het aanbod van een school voor buitengewoon onderwijs slechts mogelijk te maken als er samenwerkt wordt met het gewoon onderwijs. In Oost-Vlaanderen is er welgeteld één school die basis- en secundair onderwijs type 7 inricht. Type 7 is voor leerlingen met een auditieve handicap of leerlingen met spraak-, taal- en ontwikkelingsstoornissen. Voor die tweede groep is er een groot capaciteitsprobleem. Uitbreiding van dat type gebeurt best in samenwerking met scholen in regio's waar de kinderen vandaan komen zodat hun verplaatsingstijd beperkt wordt, uiteraard conform de programmatienormen.

Inclusie heeft natuurlijk zijn beperkingen. Soms zijn infrastructuur of capaciteit hindernissen. Een school met overvolle klassen zonder stille ruimte of ruimte voor individueel studiewerk is niet geschikt voor een leerling met een zware autismespectrumstoornis. Het buitengewoon onderwijs kan op dat moment de beste oplossing zijn. Dat was trouwens de uitkomst van een klacht daarover.

Bij onenigheid tussen ouders en school, bijvoorbeeld over redelijke aanpassingen, is het CLB inderdaad de meest voor de hand liggende bemiddelaar. Schoolnabije samenwerking tussen CLB en school en onafhankelijkheid zijn echter contradicties. Vaak is het gevolg dat de CLB-adviseur moet knikken als de schooldirecteur of de klassenraad iets zegt. Het decreet Leerlingenbegeleiding voorziet op termijn in de verplichting voor CLB's om met een deel van hun adviseurs ook een schoolonafhankelijke

werking te waarborgen, zo nodig in samenwerking met andere CLB's. Bij die pool van schoolonafhankelijk werkende adviseurs zouden ouders dus terechtkunnen voor een tweede mening en voor eerstelijnsklachtenbemiddeling. TOPunt Gent is een voorbeeld van dergelijke samenwerking tussen de CLB's van de drie netten, waar ouders terechtkunnen met klachten of een tweede mening kunnen vragen. Het Kinderrechtencommissariaat merkt in zijn contacten met de CLB-koepels dat zij die piste ook genegen zijn.

Chris Vleugels zegt dat ook CLB's zich intern herorganiseren met schoolnabije medewerkers en trajectbegeleiders.

Caroline Vrijens denkt dat het te vroeg is om het effect van het recente decreet Leerlingbegeleiding in de klachten te zien. CLB's spelen ook een belangrijke rol bij het aanmelden van kinderen voor de integrale jeugdhulp. Zelfs met het nieuwe decreet blijft er onduidelijkheid over bepaalde facetten van hun rol. Net daarom organiseert het departement Onderwijs en Vorming met het agentschap Opgroeien een studiedag over het decreet Leerlingenbegeleiding en een intensievere samenwerking tussen Onderwijs en Welzijn.

Chris Vleugels zegt dat het decreet de rolverdeling tussen schoolinterne leerlingenbegeleiding en de rol van de CLB's op scherp heeft gesteld. Het gebeurt dat kinderen door discussies hierover de nodige zorg niet krijgen. Voor verdere uitspraken is het te vroeg, al blijven de vaststellingen over het profiel van de leerlingenbegeleiding overeind. Werken zij vanuit zorg- of eerder tuchtperspectief?

Het Vlaamse inschrijvingsrecht vertrekt van een helder principe, maar controle op de naleving ervan is minder eenvoudig, aldus *Caroline Vrijens*. Er is wel controle op de aanwezigheid van het inschrijvingsregister, maar het is niet duidelijk onder wiens controle het correcte gebruik ervan valt. De verificateurs zien dat niet als hun opdracht. Die bestaat erin om na te gaan of leerlingen 'regelmatig zijn ingeschreven' volgens de regels inzake financierbaarheid of subsidieerbaarheid van leerlingen. Voor onterechte weigeringen kunnen ouders wel terecht bij de Commissie inzake Leerlingenrechten, maar de drempel daartoe is toch redelijk hoog, ondanks de hulp die ouders onder meer bij het lokale overlegplatform kunnen krijgen.

Ouders beschikken ook niet steeds over de nodige informatie of kennis om een klacht in te dienen. Het Kinderrechtencommissariaat verneemt van schooldirecties dat zij soms ouders over de vloer krijgen die al bij een of meer andere scholen zijn langs geweest en daar doorgestuurd werden met niet meer dan de mededeling dat de school volzet is. Maar zonder weigeringsattest en dus zonder dat achteraf na te gaan is of die weigering terecht was. Ook kamperen voor de schoolpoort biedt geen garantie dat de inschrijvingen correct volgens de regels verlopen.

Het uitgestelde decreet van 17 mei 2019 voorzag hierin meer rechtszekerheid door de mogelijkheid om leerlingen te weigeren 'wegens volzet' afhankelijk te maken van het voorafgaand gebruik van een digitaal aanmeldsysteem. Zo'n aanmeldsysteem laat duidelijke controle toe op de correctheid van de weigeringen. Het Kinderrechtencommissariaat beveelt aan om die regeling te laten doorgaan. Maar dan moet men er wel over waken dat de hele aanmeldprocedure, inclusief het ordenen van leerlingen en het toewijzen van de vrije plaatsen, transparant verloopt.

Met een goed georganiseerd, door lokale actoren ondersteund centraal digitaal aanmeldsysteem kunnen in principe alle ouders in een gemeente of regio bereikt worden. Hun deelname of kans op succes is niet afhankelijk van hun mogelijkheid om vrijaf te nemen van hun werk of de inzetbaarheid van een ruim sociaal netwerk, wat bij kamperen voor de schoolpoort of telefonische aanmeldsystemen wel het geval is.

Voor het geval er meer gegadigden dan plaatsen zijn, is het nodig om de aangemelde kinderen te ordenen. De criteria 'afstand thuis-school' voor het basisonderwijs of 'toeval' in het secundair onderwijs lijken het Kinderrechtencommissariaat meest aangewezen en het meest rechtvaardig. De toewijzing zelf moet uiteraard rekening houden met de voorkeur die de ouders opgeven.

De combinatie van een digitaal of telefonisch aanmeldsysteem met ordening van de leerlingen naar chronologie maakt veel kans om tot juridische betwistingen te leiden, zoals in het verleden al het geval was. Bij digitaal of telefonisch aanmelden kunnen immers zeer minieme tijdverschillen een rol spelen, die een ouder niet in de hand heeft. Het is dus niet zomaar een kwestie van vroeger opstaan.

Het eerste doel van een aanmeldsysteem is dat kinderen zoveel mogelijk in een school van hoge voorkeur van hun ouders ingeschreven worden. De huidige regelgeving voorziet een basisalgoritme dat daar principieel aan voldoet. Het Kinderrechtencommissariaat verwijst naar artikel 37vicies quater, §2 (eerste tot en met derde lid), van het decreet Basisonderwijs en artikel 110/24, §2 (eerste tot en met derde lid), van de Codex Secundair Onderwijs. Dat algoritme oogt vrij intuïtief en is daardoor makkelijk aan ouders uit te leggen. Het geniet daarom de voorkeur boven een ander (door sommige wetenschappers voorgesteld) meer complex algoritme dat puur theoretisch misschien efficiënter is, maar veel moeilijker uit te leggen aan ouders. Waar nodig (en dat blijkt vooral voor het secundair onderwijs zo te zijn) dient dat bestaande basisalgoritme wel aangevuld te worden met een optimalisatiecyclus waarin de computer na de eerste voorlopige toewijzing systematisch zoekt naar duo's, trio's, viertallen van leerlingen die door onderling omruilen van hun ticket alsnog in een school van hogere voorkeur terecht kunnen, zonder andere leerlingen te benadelen, vult de spreker aan.

Zelfs met een goed functionerend digitaal aanmeldsysteem is het nog altijd mogelijk dat er dingen foutlopen. Daarom voorziet de huidige regelgeving dat de organisator van een centraal digitaal aanmeldsysteem moet voorzien in een disfunctiecommissie voor het behandelen van klachten over de aanmeldprocedure en de toewijzing van vrije plaatsen. Die klachten komen in de eerste plaats bij een lokale helpdesk terecht. Die wordt ook overstelpt met heel wat vragen om uitleg van ouders. En dan is het belangrijk dat die helpdesk zeer goed het onderscheid maakt tussen pure vragen om uitleg (informatie) en een klacht. Dat onderscheid is in de praktijk niet altijd zo duidelijk. Klachten moet de helpdesk doorverwijzen naar de bevoegde disfunctiecommissie. Dat gebeurt niet altijd, zo blijkt uit meldingen die het afgelopen werkjaar het Kinderrechtencommissariaat bereikten.

Met de invoering van het M-decreet zag het Kinderrechtencommissariaat ook problemen met de naleving van het inschrijvingsrecht opduiken. De Klachtenlijn krijgt sindsdien klachten binnen over scholen voor gewoon onderwijs die een kind met een verslag dat toegang geeft tot een IAC of tot het buitengewoon onderwijs niet 'onder ontbindende voorwaarde' wilden inschrijven. Dat is nochtans verplicht. Pas na afweging van de proportionaliteit van de nodige aanpassingen (binnen de zestig dagen) en wanneer de conclusie van de school is dat de nodige aanpassingen disproportioneel (en dus onredelijk) zijn, kan de school de inschrijving weer ontbinden. Maar eerst moet de school de mogelijkheid tot inclusie dus ernstig verkennen. Een goed toegankelijke, laagdrempelige, onafhankelijke bemiddelingsinstantie (bij het CLB, zoals voorzien in het decreet Leerlingenbegeleiding) vormt in dit verband een aangewezen eerste stap. De Commissie inzake Leerlingenrechten is hierin ook bevoegd, maar ziet het Kinderrechtencommissariaat vooral als een tweedelijnsinstantie.

Leerlingen met een beperking die – zij het met redelijke aanpassingen – wel een gemeenschappelijk curriculum kunnen volgen (maar eventueel van het CLB een zogenaamd 'gemotiveerd verslag' kregen dat extra ondersteuning mogelijk maakt), hebben een onbeperkt recht op inschrijving in de school voor gewoon onderwijs van

hun keuze. Hier is het vooral belangrijk dat ouders goed geïnformeerd zijn en goed het onderscheid zien met een 'verslag dat toegang geeft tot een IAC of tot het buitengewoon onderwijs'. Ook hier ziet het Kinderrechtencommissariaat vooral een taak voor het CLB, om te informeren, om bij onterechte weigering te bemiddelen en desnoods door te verwijzen naar de Commissie inzake Leerlingenrechten.

Een meer evenredige verdeling over scholen van kansarme en kansrijke leerlingen en van Nederlandstalige en niet-Nederlandstalige leerlingen, waarbij de school – al naargelang van het onderwijsniveau en de lokale omstandigheden – een afspiegeling vormt van de buurt, de gemeente of de regio – kan volgens Caroline Vrijens bijdragen tot de aanpak van diverse uitdagingen in het onderwijs. Zij verwijst naar de verbetering van de taalvaardigheid Nederlands bij leerlingen die thuis geen Nederlands spreken – doordat ze meer kansen krijgen op interactie met Nederlandstalige kinderen; het terugdringen van het verloop van leerkrachten in grootstedelijke scholen met veel kansarme, anderstalige kinderen; en in de Vlaamse Rand betere garanties bieden dat Nederlandstalige kinderen een plaats in een school in hun buurt kunnen krijgen. Het Kinderrechtencommissariaat heeft het hier over 'evenredigheid met de aanwezigheid in de buurt, de gemeente, de regio', niet over een afspiegeling van de populatie in het Vlaamse Gewest. Zo'n evenredige verdeling kan binnen het rechtskader door de overheid niet afgedwongen worden. Dat zou een schending vormen van de grondwettelijk vastgelegde vrije schoolkeuze.

De basis voor succesvolle acties ter bevordering van zo'n evenredigheid is daarom steeds gelegen in bewustmakings- en sensibiliseringsacties bij de ouders, waarbij ouders op een meer systematische manier uitgenodigd worden om kennis te maken met de scholen in hun buurt, hun wijk, hun deelgemeente, gemeente of regio en op die wijze hun kijk op het aanwezige scholenaanbod kunnen verbreden. Dat kan bijvoorbeeld door middel van wijkwandelingen, waarbij op korte tijd verschillende scholen in de buurt bezocht worden. Op diverse plaatsen in Vlaanderen organiseren lokale instanties zulke acties. Meestal bereiken die acties vooral kansrijke ouders. Maar lokale segregatie is niet alleen het gevolg van 'witte vlucht'. Ze blijkt evengoed te kunnen voortvloeien uit 'eenzijdige keuzes' die kansarme ouders neigen te maken. Hoe die ouders te bereiken en hun schoolkeuzes te helpen verbreden, blijft op veel plaatsen nog een uitdaging.

Voor scholen of gebieden waar veel concurrentie is tussen leerlingen/ouders om een plaats op school en waar dus kinderen geweigerd moeten worden, is er nog iets meer nodig: een mechanisme dat de beschikbare plaatsen op evenredige wijze verdeelt over de leerlingen die aangemeld werden. Zo'n mechanisme werkt best als vervolg op de sensibiliseringsacties. Het werkt immers alleen maar in scholen waar twee voorwaarden vervuld zijn: er zijn in de school minder plaatsen beschikbaar dan er kinderen aangemeld zijn en uit beide groepen zijn voldoende kinderen aangemeld om een evenredige verdeling mogelijk te maken. Het werkt met andere woorden binnen de grenzen van de keuzes die de ouders maken – het beperkt die vrije keuze niet.

Het Kinderrechtencommissariaat spreekt hier over aanmelden. Zo'n mechanisme voor evenredige verdeling heeft door die eerste voorwaarde alleen maar zin in het kader van een digitale aanmeldprocedure. De dubbele contingentering is zo'n mechanisme: het beoogt een evenredige verdeling, werkt alleen als er sowieso kinderen geweigerd moeten worden en binnen de grenzen van de keuzes die de ouders maakten.

Voor de problematiek in de Vlaamse Rand biedt zo'n mechanisme dat evenredige verdeling beoogt volgens het Kinderrechtencommissariaat het voordeel dat het niet strijdig is met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel. Het streefdoel kan als volgt gedefinieerd worden: een evenredige verdeling tussen Nederlandstalige en niet-Nederlandstalige leerlingen, waarbij de numerieke verhouding binnen de

betreffende leeftijdsgroep in de wijk, gemeente of subregio als basis geldt. Dat is juridisch iets anders dan 'voorrang voor Nederlandstaligen'. Door inbedding in een aanmeldsysteem waarbij de leerlingen primair op afstand gerangschikt worden, maken kinderen uit de eigen buurt of regio (de Vlaamse Rand dus) sowieso meer kans. Wie van verder komt (Waals-Brabant bijvoorbeeld) maakt door dat afstandscriterium meestal al minder kans. Is de vraag naar een plek op school groter dan het aanbod, dan zorgt het mechanisme dat de evenredige verdeling bewaakt ervoor dat er in die school in verhouding minstens evenveel Nederlandstalige kinderen ingeschreven kunnen worden als er in die buurt of regio wonen. Daarmee worden anderstalige kinderen niet uitgesloten. Als ze even dicht wonen, maken ze verhoudingsgewijs evenveel kans op een inschrijving, maar zonder dat ze Nederlandstalige kinderen uit de buurt of regio kunnen verdringen door er sneller bij te zijn. Dat lijkt juridisch sluitend te zijn, stipt de spreker aan. En het werpt wel degelijk een dam op tegen verdringing door niet-Nederlandstalige leerlingen van buiten de Vlaamse Rand.

Ordenen op afstand is juridisch ook iets anders dan voorrang geven op basis van woonplaats of postnummer. Voor een voorrangregeling op basis van woonplaats (gemeente) of postnummer lijkt er volgens het Kinderrechtencommissariaat geen zuivere juridische grondslag te zijn. Zo'n regeling kunnen benadeelde ouders aanvechten op grond van het gelijkheidsbeginsel en het principe van de vrije schoolkeuze. Bovendien garandeert het ook niet dat Nederlandstalige kinderen een faire kans op een plaats in een school in hun buurt krijgen. In de Vlaamse Rand wonen ook niet-Nederlandstalige gezinnen. En die vallen dan net zo goed onder die voorrang op basis van postnummer, zonder dat een evenredige verdeling naar taalgroep gegarandeerd wordt. Zelfs als er voldoende Nederlandstalige kinderen aangemeld worden om zo'n evenredige verdeling mogelijk te maken.

Sedert 2012 is werken met de dubbele contingentering verplicht voor scholen in het werkingsgebied van een lokaal overlegplatform en voor andere scholen die met aanmelden werken. Nu neigt het beleid naar een totaal verbod. Tussen een verplichting en een volledig verbod ligt een grote tussenzone. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld om de lokale actoren (vertegenwoordigd in de lokale overlegplatformen) te laten beslissen om wel of niet met een evenredig verdelingsmechanisme te werken. Het Kinderrechtencommissariaat suggereert dan wel om het werken met een centraal digitaal aanmeldsysteem als voorwaarde te stellen. Buiten zo'n aanmeldsysteem om werkt zo'n mechanisme toch niet. En dan is het beter om nutteloze planlast of overlast te vermijden, zowel voor scholen als voor ouders.

Anderstalige nieuwkomers van 12 jaar of ouder worden toegeleid naar een school voor secundair onderwijs met een 'onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers'. In Sint-Truiden is er één zo'n school, in het centrum, schetst Caroline Vrijens.

Anderstalige nieuwkomers jonger dan 12 jaar kunnen naar elke basisschool toegeleid worden. De Vlaamse regelgeving voorziet hier twee uitzonderingsmogelijkheden ten opzichte van het algemene inschrijvingsrecht. Basisscholen kunnen in afspraak met andere scholen uit de gemeente of uit het LOP-gebied het aantal anderstalige nieuwkomers beperken (ook al hebben ze nog vrije plaatsen), of anderstalige nieuwkomers in overtal inschrijven (ook al zijn ze dus eigenlijk al volzet). Basisscholen die anderstalige nieuwkomers inschrijven, krijgen daar nog in het lopende schooljaar extra lestijden voor, in functie van het aantal anderstalige nieuwkomers. De Vlaamse regelgeving voorziet ook de mogelijkheid dat basisscholen anderstalige nieuwkomers voor een beperkte periode (van maximaal één schooljaar) schooloverstijgend samenbrengen in zogenaamde 'taalbadklassen'.

Sint-Truiden telt behalve een groot asielcentrum ook een grote groep buitenlandse arbeid(st)ers actief in de fruitteelt (voornamelijk Sikhs uit de Punjabregio). 40 procent van de anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren uit het

asielcentrum, de overige 60 procent zijn kinderen van mensen die in Sint-Truiden en omgeving werken. De kinderen uit het asielcentrum komen vooral terecht in één van de twee basisscholen dicht bij het asielcentrum, in het centrum van Sint-Truiden. Geen van die scholen heeft tot nu toe gebruikgemaakt van de mogelijkheid om anderstalige nieuwkomers te weigeren, hoewel ze aan de voorwaarden daartoe voldoen. Eén ervan is wel al bijna volzet, de andere heeft nog ruim plaats. Van de twintig overige scholen in Sint-Truiden is er tot nu toe één die overweegt om het aantal anderstalige nieuwkomers te beperken. In overleg met Fedasil zijn lokale instanties nu wel de mogelijkheden aan het onderzoeken om vanuit het asielcentrum busvervoer naar verder afgelegen scholen te organiseren. Op die manier zouden die kinderen over meer basisscholen gespreid kunnen worden. Het Kinderrechtencommissariaat weet, ook van andere plaatsen met een asielcentrum, dat leerlingenvervoer vaak een teer punt is, waar best wat meer op ingezet zou mogen worden.

Wat Sint-Truiden nog specialer maakt, is dat het samen met Kapellen één van de twee plaatsen in Vlaanderen is waar Fedasil, naast gewone asielzoekers, ook bijzonder kwetsbare vluchtelingen tijdelijk onderbrengt in het kader van het VN-hervestigingsprogramma, waaraan België sedert 2013 deelneemt. Tijdelijk betekent voor maximaal zes weken. Daarna worden ze, rekening houdend met hun specifieke medische of andere noden, naar een andere, meer geschikte opvangplek overgebracht (doorgaans een lokaal opvanginitiatief). Voor zover het Kinderrechtencommissariaat kon vernemen, knelt het schoentje voor de basisscholen in Sint-Truiden vooral hier: zij vinden het niet moeilijk om zich met hart en ziel voor die kinderen in te zetten; wel om die kinderen die bijzondere zorg nodig hebben, na een luttele drie tot vier weken weer te zien verdwijnen, waarna er enige tijd later weer andere komen, die dan ook weer na drie of vier weken verdwijnen. Dat ligt vooral emotioneel heel zwaar. Over die problematiek werd al op verschillende niveaus overlegd, onder meer ook in een ad-hocwerkgroep binnen de Vlor, en ook op een overleg waarin AGODI en Fedasil betrokken zijn.

Vlaanderen huldigt het principe dat vluchtelingenkinderen best zo snel mogelijk in het reguliere onderwijs opgevangen worden. Dus niet, of slechts bij wijze van tijdelijke uitzondering, in aparte klassen in het asielcentrum. Maar scholen willen, net als andere betrokken organisaties, die kinderen liefst ook perspectief op wat langere termijn kunnen bieden. Zij zien die kinderen niet graag al na heel korte tijd weer vertrekken. Scholen in de nabijheid van zo'n oriëntatiecentrum voor hervestigers kunnen beide principes niet tegelijk realiseren. En dat vormt voor hen de grootste bron van frustratie. Voor die twee centra (Kapellen en Sint-Truiden), voor de kinderen in het VN-hervestigingsprogramma, zou men volgens het Kinderrechtencommissariaat best zoeken naar een andere oplossing. Na hun aankomst in Sint-Truiden of Kapellen hebben kinderen van hervestigers nood aan een specifieke aanpak die aandacht heeft voor de verwerking van de trauma's waar ze mee kampen. Ze komen meestal uit grote vluchtelingenkampen waar ze vaak jaren in erbarmelijke omstandigheden hebben moeten leven. De oplossing sui generis die voor hen nodig is, zou best ook een antwoord bieden op de wens uit het onderwijsveld om de specifieke expertise (bij onderwijzend en ander personeel) te kunnen borgen. Ook in de korte periodes tussendoor waar er weinig of geen kinderen van hervestigers aanwezig zijn. Dat vergt misschien een aangepast statuut. De expertise die opgebouwd wordt in de opvang tijdens die eerste korte periode zou ook ingezet kunnen worden ter ondersteuning van de scholen waar de kinderen nadien terecht komen. De aanbeveling van het Kinderrechtencommissariaat is dat over de organisatie van het onderwijs tijdens die periode van oriëntatie van gezinnen opgenomen in het VN-hervestigingsprogramma, grondig wordt nagedacht. Een inbedding of analoge werking met de ondersteuningsnetwerken (waarvoor ook vraag is naar een eigen personeelsstatuut) is een mogelijke denkpiste. De specifieke aanpak die het M-decreet voorziet voor onderwijs aan kinderen in residentiële settings kan ook een denkpiste zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat beschikt niet over algemene cijfers over klachten met betrekking tot het inschrijvingsrecht/dubbele contingentering. Het verwijst hiervoor naar de LOP's en naar de Commissie inzake Leerlingenrechten.

In het werkjaar 2018-2019 ontving het Kinderrechtencommissariaat 56 meldingen over 'het vinden van een school en er geraken'. De meldingen over het vinden van een school gaan over studie- en schoolkeuze, over niet gerealiseerde of geweigerde inschrijvingen en over aanmeldsystemen. Van de 56 meldingen hadden er 35 betrekking op het vinden van een school. De 21 andere meldingen gaan over het op school geraken. Dat zijn hoofdzakelijk meldingen over het collectief leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs.

Elk jaar kloppen ouders bij het Kinderrechtencommissariaat aan omdat ze nog geen school vonden. Het Kinderrechtencommissariaat informeert over de decretale bepalingen en brengt ouders in contact met het LOP of met gemeentelijke diensten. Capaciteitstekort zet de vrije schoolkeuze soms zwaar onder druk. Ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen in de buurt naar school kunnen gaan. Als dat niet lukt, richten ze hun pijlen op het aanmeldingssysteem, meestal over de toepassing ervan in een aanmeldprocedure voor het eerste jaar secundair onderwijs. Die vragen en klachten komen zowel van ouders van indicatorleerlingen als van ouders van niet-indicatorleerlingen.

Het Kinderrechtencommissariaat toont begrip voor het capaciteitstekort op het terrein dat de vrije keuze onder druk zet. Maar ook in buurten of regio's met genoeg capaciteit kan de voorkeur van veel ouders naar één of enkele scholen gaan. Die scholen hebben dan wachtlijsten terwijl er op andere scholen nog wel vrije plaatsen zijn. Wat de vrije keuze dan onder druk zet, is de even vrije keuze van al die andere ouders. Goed uitgebouwde aanmeldingssystemen verdelen de schaarse plaatsen op objectieve gronden, zonder kinderen op basis van hun sociale achtergrond te bevoordelen of te benadelen. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat belangrijke pluspunten. Aanmeldingssystemen beschermen gelijke onderwijskansen beter dan de survival of the fittest van het schoolkamperen. Tegelijk blijft het Kinderrechtencommissariaat ervoor pleiten dat de overheid zorgt dat elk kind een plaats krijgt op een redelijke afstand van thuis. De inspanningen van de overheid om plaatsen bij te creëren, blijven nodig.

Vorig werkjaar ontving het Kinderrechtencommissariaat een tiental klachten over de toepassing van de dubbele contingentering in een bepaald LOP-gebied. Deze klachten kwamen allemaal van ouders van indicatorleerlingen. In elk van die gevallen ging het Kinderrechtencommissariaat eerst na of de nagestreefde verhouding indicator/niet-indicator in de school minstens beschouwd kon worden als een stap in de richting van een evenredige verdeling in het werkings- of deelgebied. Was dat wel zo, dan legde het Kinderrechtencommissariaat de ouders uit dat het geen zin had bij de Commissie inzake Leerlingenrechten een klacht in te dienen. In de andere gevallen keek het Kinderrechtencommissariaat ook na of met een correctere streefverhouding de leerling wel aan een plaats in de school geraakt zou zijn. De plaats van de leerling in de rangorde (op basis van toeval) is daarin even doorslaggevend als de bepaling van de contingenten. Als de rangorde voor de leerling ook bij een correctere streefverhouding ongunstig uitviel, gaf het Kinderrechtencommissariaat de ouders gewoon mee wat hun opties waren, zonder een aanbeveling om al dan niet een klacht in te dienen bij de Commissie inzake Leerlingenrechten. Het Kinderrechtencommissariaat maakte de ouders duidelijk dat ze voor hun kind wellicht toch geen inschrijving konden afdwingen. Maar als de ouders om principiële redenen toch een klacht wilden indienen, zou het Kinderrechtencommissariaat ze ook ondersteunen. In de gevallen waar bij een correctere streefverhouding de leerling wel gunstig geordend geweest zou zijn, adviseerde het Kinderrechtencommissariaat een klacht in te dienen bij de Commissie inzake Leerlingenrechten en ondersteunde de ouders om hun argumentatie te formuleren. Al

deze klachten werden door de Commissie inzake Leerlingenrechten als gegrond beoordeeld.

Sedert 2014 krijgt de Klachtenlijn elk jaar vragen en klachten over het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens door leerlingen in sommige scholen, schetst de spreker. Leerlingen en hun ouders dienen bij de Raad van State een beroep in tot vernietiging van zo'n verbodsbepaling in het schoolreglement van hun school. Of ze stappen daarvoor naar de burgerlijke rechtbank. Dat laatste leidt dan soms tot vreemde situaties, met de opheffing van het verbod voor de leerlingen die klacht indienden en gelijk kregen van de rechter, terwijl het wel nog blijft gelden voor alle andere leerlingen in de school.

Aan dat soort situaties en aan de algemene onzekerheid over deze kwestie kan volgens het Kinderrechtencommissariaat maar op één wijze het hoofd geboden worden: door een decreet dat duidelijkheid schept en voor alle scholen van alle netten geldt. De inhoud van zo'n decreet moet volgens het Kinderrechtencommissariaat in overeenstemming zijn met de beginselen van de rechtstaat, met inbegrip van respect voor de van toepassing zijnde bepalingen in de Belgische Grondwet en in de internationale verdragen waartoe ons land zich verbonden heeft, waaronder het EVRM en het Kinderrechtenverdrag. Anders kan zo een decreet het voorwerp worden van een beroep tot vernietiging bij de Raad van State of het Grondwettelijk Hof.

Volgens het Kinderrechtencommissariaat beantwoordt zo'n decreet bijgevolg best aan de verschillende elementen die de Raad van State sinds 2014 in diverse arresten over het thema geveld heeft. De Raad van State verwijst in zijn argumentatie immers stevast naar dezelfde grondwettelijke principes, bepalingen in het EVRM en arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

De Raad van State haalt diverse elementen aan. Levensbeschouwelijke neutraliteit kan een schoolbestuur wel opleggen aan zijn personeel, maar niet aan zijn leerlingen. Voor de leerlingen geldt in principe de vrijheid van godsdienst en van godsdienstuiting, ook op school en in de klas – zolang zij daarmee de normale uitvoering van leer- en onderwijsactiviteiten niet onmogelijk maken. In bepaalde specifieke omstandigheden kan een school ook aan zijn leerlingen een verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekenen opleggen, namelijk als: er op de school een dringende maatschappelijke noodzaak is of aantoonbaar op de school afkomt; alle andere beschikbare orde- en tuchtmaatregelen gefaald hebben in het bewaren van de rust en orde die nodig is om leer- en onderwijsactiviteiten op normale wijze te kunnen laten doorgaan; zo'n verbod beperkt is in de tijd, dat wil zeggen terug opgeheven wordt van zodra dat mogelijk is (als de rust en orde zijn hersteld).

Die dringende noodzaak gaat dan over conflicten tussen groepen leerlingen naar aanleiding van levensbeschouwelijke symbolen, die zulke vormen aannemen dat normaal lesgeven en onderwijs volgen niet meer mogelijk zijn, onder andere omdat de veiligheid van leerlingen of leerkrachten in gevaar komt. Het gaat dan over situaties met heel sterke polarisatie tussen leerlingen. Eventueel met een grote druk van de ene op de andere groep om bepaalde levensbeschouwelijke symbolen te dragen tegen de eigen individuele keuze van de betrokken jongeren in. De Raad van State expliciteert dat het bestaan van zulke conflicten tussen leerlingen in andere scholen op andere plaatsen in het land op zich geen bewijs van 'dringende maatschappelijke noodzaak' voor de eigen school vormt. Er moet minstens een duidelijk aantoonbare dreiging voor de eigen school zijn. Een recent arrest van één Hof van Beroep week op dat punt af van eerdere rechtspraak. Dat Hof vond – voorlopig als enige – dat een meer algemene tendens tot radicalisering in sommige groepen in de samenleving volstaat als argument voor een algemeen verbod. Het Kinderrechtencommissariaat wenst zich te houden aan de striktere interpretatie die de Raad van State en diverse andere instanties in dat verband hanteren.

Om zo'n dringend tijdelijk – kort op de bal spelend – verbod mogelijk te maken, moet de regelgeving omtrent schoolreglementen wellicht aangepast worden. Scholen kunnen daarvoor immers niet werken volgens de gebruikelijke procedure voor het wijzigen van het schoolreglement. Volgens die gewone procedure moet elke wijziging van het schoolreglement voorgelegd worden aan de bevoegde inspraakorganen en kan ze pas met ingang van het navolgende schooljaar ingaan. Op die manier is een school al snel minstens drie schooljaren bezig om zo'n tijdelijk verbod in te voeren en vervolgens weer af te voeren. Dat beantwoordt volgens het Kinderrechtencommissariaat niet aan de aanpak die de Raad van State voor ogen heeft. Een oplossing zou kunnen zijn om in het schoolreglement te voorzien dat de directeur onder de beschreven specifieke omstandigheden alle leerlingen van de school een tijdelijk verbod op het dragen van levensbeschouwelijke symbolen kan opleggen. Het decreet kan ook een standaardperiode voorzien, met de mogelijkheid om die in te korten of – als de noodzaak aangetoond kan worden – te verlengen.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk dat de regelgeving wordt aangepast opdat scholen er beter in slagen de ontwikkelingskansen van uitzonderlijk hoogbegaafde leerlingen ten volle te stimuleren. Het gaat over een groep kinderen en jongeren met een verhoogd risico op onderpresteren tot zelfs schooluitval en suïcideneigingen toe, onder meer omdat ze vaak geen gepast schooltraject kunnen afleggen.

Het Kinderrechtencommissariaat beveelt aan om verder te gaan dan het aanbieden van externe ondersteuning aan scholen. Bekijk ook hoe scholen flexibele leerwegen beter kunnen inzetten om deze kinderen te laten excelleren en pas waar nodig de onderwijsregelgeving aan, zodat deze leerlingen hun schooltraject op kortere tijd kunnen afleggen, als daarmee beter op hun noden en mogelijkheden ingespeeld kan worden, aldus de spreker. Nu vormt de centrale examencommissie de enige ont-snappingsroute voor die leerlingen als ze de huidige vereisten (minimumduur in het basisonderwijs en overgangen per graad in het secundair onderwijs) willen omzeilen. Maar dat biedt hun niet de nodige ondersteuning, die ze dan noodgedwongen op de private markt (schaduwonderwijs) moeten zoeken. Breng voor het vinden van meer geschikte oplossingen alle bestaande expertise samen, waaronder die van de betrokken ouders en leerlingen, en stimuleer verdere expertiseontwikkeling, beveelt de spreker aan.

In het werkjaar 2018-2019 ontving het Kinderrechtencommissariaat 376 meldingen over onderwijs. Op het einde van dat werkjaar waren 335 meldingen afgesloten. 41 meldingen waren in september 2019 nog in bemiddeling of in onderzoek. Het Kinderrechtencommissariaat rondde binnen het werkjaar 33 bemiddelingen af. In 24 bemiddelingen kwam het tot een verzoening en werd het probleem (voldoende) hersteld.

Een groot deel van de meldingen (226) werd afgesloten nadat de melders uitgebreide informatie of advies kregen van de Klachtenlijn. Niet elke melding vraagt om een onderzoek of een bemiddeling. Soms volstaat advies over de stappen die de melder nog kan zetten, over wat de rechten van een kind zijn of hoe die rechten weer volop aandacht kunnen krijgen. In de directe dienstverlening zet het Kinderrechtencommissariaat in op zowel het empoweren van de melder als het zoeken naar verbinding met de school. Deze meldingen worden niet actief opgevolgd. Regelmatig laten melders wel weten dat het advies mee het verschil maakte.

Afhankelijk van de melding en de vraag van de melder onderneemt de Klachtenlijn verschillende acties. De melding wordt eerst getoetst aan het kinderrechtenverdrag en het wettelijke kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk toetsingskader. Die normen hebben vooral te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

De Klachtenlijn probeert na te gaan of er nog ruimte is om te bemiddelen. Het Kinderrechtencommissariaat streeft ernaar klachten om te buigen naar oplossingen in het belang van de minderjarige. Daarvoor verzamelt het informatie bij de klager en bij de betrokken dienst of instantie. Het Kinderrechtencommissariaat gaat na of het probleem kan worden aangepakt met bemiddeling en overleg. Dan werkt het met de methodiek van de pendelbemiddeling. Vaak telefonisch, maar ook ter plaatse als dat nodig is.

Een probleem direct oplossen door te bemiddelen, kan niet altijd. Dan kan de Klachtenlijn op vraag en altijd met toestemming van de melder een onderzoek opstarten. Voor dat onderzoek vraagt de Klachtenlijn verschillende stukken op of worden ter plaatse gesprekken gevoerd. Zo gaat het Kinderrechtencommissariaat na of een overheid, een dienst of een voorziening de rechten van een kind te weinig garandeerde of zelfs schond. De Klachtenlijn oordeelt op basis van de toetsingskaders. Ze formuleert aanbevelingen voor de betrokken diensten, maar kan niet sanctioneren.

Op de vraag hoe bekend het Kinderrechtencommissariaat is in scholen in Vlaanderen kan het geen sluitend antwoord geven. Het laatste algemeen onderzoek dat ook peilt naar de bekendheid van verschillende eerste- en tweedelijnsdiensten bij kinderen, jongeren en tieners dateert van 2008. Het Kinderrechtencommissariaat kwam daar toen heel goed uit.

Het zou zeker en vast interessant zijn om opnieuw een onderzoek te doen, maar een degelijk onderzoek vraagt veel middelen, die momenteel niet beschikbaar zijn. Toch denkt het Kinderrechtencommissariaat eraan om met beperkte middelen steekproefsgewijs de bekendheid te meten, want bekendmaking is een blijvende opdracht.

Het Kinderrechtencommissariaat neemt geregeld contact op met de beleidsondersteuner en regiocoördinatoren van de pilootprojecten leerlingenvervoer om klachten toe te lichten en te linken aan pilootprojecten, maar ook om klachten door te verwijzen. Ook op de klankbordgroep brengt het Kinderrechtencommissariaat mogelijke alternatieven aan. De alternatieven die in het jaarverslag worden opgesomd, namelijk de inclusieve opvang en de mobiliteitscoaches, worden mee opgenomen in de proefprojecten leerlingenvervoer.

Het Kinderrechtencommissariaat hoopt verder ook dat het statuut van busbegeleiders wordt aangepakt. Het begeleiden van busvervoer van leerlingen vraagt een specifieke en professionele aanpak, zeker voor leerlingen met bijzondere noden. Daarom is een beter statuut van de busbegeleiders nodig. Momenteel hebben zij onaantrekkelijke uren, beschikken ze niet altijd over de vereiste kwaliteiten om met kinderen met een beperking om te gaan, hebben ze te weinig ruimte om veel zorg en ondersteuning te bieden wegens te veel kinderen en ook hun verloningswijze staat haaks op een verkorting van de ritduur.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft altijd aandacht gevraagd voor veilige schoolomgevingen, voor een verbindend schoolklimaat en voor het blijvend inzetten op mediawijsheid bij kinderen, bij ouders, voogden en opvoeders, en bij organisaties waaronder scholen. Het pleit dan ook voor decretale verankering van Mediawijs en een sterke inbedding binnen de scholen. Tegelijkertijd doet werken aan mediawijsheid geenszins afbreuk aan de verantwoordelijkheid van overheden en media-aanbieders om een veilige mediaomgeving te bieden.

In 2019 werkte het Europees Netwerk van Kinderombudspersonen (ENOC) rond kinderrechten in een digitale omgeving. Via het ENYA-participatietraject bundelde het Kinderrechtencommissariaat de aanbevelingen van kinderen uit achttien Europese landen. Jongeren willen zich bewuster worden van hun digitale rechten en

mogelijkheden. Jongeren wijzen ook op de verantwoordelijkheid van overheden en van sociale media zelf om hun rechten te beschermen en te helpen realiseren.

Internationaal zouden er stappen gezet moeten worden naar de providers, naar de grote bedrijven om hen mee verantwoordelijk te stellen. Dat werd ook opgenomen in het ENOC Position Statement 'Children's Rights in the Digital Environment'. De aanbevelingen van ENOC zijn gebaseerd op internationale en Europese normen op het gebied van kinderrechten, de standpunten van de ENOC-leden en de standpunten van ENYA en kinderen.

ENOC dringt er bij de Raad van Europa, de Europese Commissie, de staten, bedrijven en industrie op aan dat zij de rechten van kinderen in de digitale omgeving respecteren en volledig ondersteunen. Dat houdt diverse aspecten in. Ten eerste: ervoor zorgen dat alle platforms, aanbieders, diensten, apparaten en producten onderworpen zijn aan regelgeving en toezicht die de rechten van kinderen beschermen en tegelijkertijd rekening houden met de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen. Daarbij moet in het bijzonder rekening worden gehouden met de beginselen van privacy, veiligheid en minimalisering van gegevens door ontwerp en moet worden voldaan aan de verplichtingen inzake gegevensbescherming. Ten tweede: wetgevings- en regelgevingsinitiatieven steunen die de industrie en de technologiebedrijven ter verantwoording roepen en in regulerend toezicht voorzien om ervoor te zorgen dat kinderen hun rechten in de digitale omgeving zo goed mogelijk kunnen uitoefenen. Ten derde: zorgen voor gemakkelijk toegankelijke en tijdige procedures en kindvriendelijke informatie om kinderen in staat te stellen hun bezorgdheid over schadelijke inhoud, pesten, geweld en misbruik te melden en het indienen van klachten in alle sectoren en bij de overheid, met inbegrip van sociale-media- en technologiebedrijven, internetaanbieders en regelaars. Ten vierde: ervoor zorgen dat de overheid, het bedrijfsleven en alle volwassenen in vertrouwensposities hun verplichtingen nakomen om inhoud of gedrag dat schadelijk is voor kinderen of dat een kind onderwerpt aan enige vorm van geweld, misbruik of uitbuiting, te delen en te melden aan de bevoegde autoriteiten. Ten vijfde: de regelgevers in staat stellen om doeltreffende maatregelen te nemen met betrekking tot schadelijke, gewelddadige of misbruikte inhoud en om ervoor te zorgen dat de meldings-, klachten- en beroepsprocedures doeltreffend zijn.

ENOC zal samenwerken met de Raad van Europa, de Europese Commissie en andere instanties om de uitvoering van deze aanbevelingen te bevorderen en te controleren.

Uit klachten blijkt de nood aan een wettelijke verankering van de rechtspositie van jongeren op internaat, stelt Caroline Vrijens. Nu is er geen overkoepelend kader. Een volwaardige rechtspositie voor internen moet jongeren in internaten de rechten garanderen uit het decreet Rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp én het decreet Rechtspositie voor leerlingen in basis- en secundair onderwijs. Een deel van de jongeren verblijft immers quasi continu op deze internaten en is een doelgroep die ondersteuning vanuit het domein Welzijn behoeft.

Duidelijke informatie, communicatie en participatie en respect voor privacy en culturele en religieuze achtergrond zijn sleutelbegrippen. Ook om conflicten te voorkomen en te zorgen voor een vlot verloop. Komt het toch tot conflicten? Dan moeten er garanties zijn zodat internaten altijd vanuit het belang van het kind op zoek kunnen gaan naar oplossingen. Het Kinderrechtencommissariaat streeft naar een visie die herstelgericht blijft investeren in relaties. Nu zijn er bijvoorbeeld soms te eenzijdig definitieve uitsluitingen van het internaat omdat de internaten te weinig gespecialiseerde zorg kunnen bieden. Zo leest het Kinderrechtencommissariaat in reglementen van sommige internaten: "Wanneer het internaat de zorg niet kan waarmaken, kan het eenzijdig de samenwerking stopzetten en tot een definitieve uitsluiting overgaan.". Dat is niet conform de huidige rechtspositieregeling van

leerlingen. En het toont volgens het Kinderrechtencommissariaat de nood om ook de rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp te integreren binnen de internaten.

Er was ook een vraag waarom het Kinderrechtencommissariaat de brug tussen Onderwijs en Welzijn hier nodig vindt. Op internaten zijn er steeds meer kinderen die onder de hoede van een welzijnsinstantie staan. Met het oog op de continuïteit van de zorg is structurele samenwerking tussen verschillende instanties nodig, bijvoorbeeld om verblijf in een internaat te combineren met residentiële jeugdzorg. Administratief horen internaten onder onderwijs, in de praktijk is er vooral veel samenwerking met de jeugdhulp nodig. Tussen school en jeugdhulp moet er een betere doorstroming van informatie komen, met respect voor de rechten van de minderjarigen en het beroepsgeheim van de hulpverleners.

Ook los van de internaten vraagt het Kinderrechtencommissariaat een veel intensere samenwerking tussen Welzijn en Onderwijs om te vermijden dat jongeren uitvallen op school.

Meldingen van slachtoffers van tienerpooiers komen bijna nooit rechtstreeks bij het Kinderrechtencommissariaat terecht, verduidelijkt de spreker. Ze komen eerder bij de jeugdhulp, politie en gespecialiseerde diensten zoals Payoke en PAG-ASA terecht. Het agentschap Opgroeien heeft cijfers over het aantal jongeren dat slachtoffer is van tienerpooiers en gebruikmaakt van jeugdhulp. Het Kinderrechtencommissariaat volgt de problematiek en evoluties wel mee op via de stuurgroep tienerpooiers.

SES-werkingsmiddelen zijn bedoeld om scholen met veel kansarme kinderen de nodige financiële armslag te geven om onderwijsachterstand tegen te gaan en leerproblemen te verhelpen. Die komen verhoudingsgewijs meer voor bij kinderen uit gezinnen met een lage socio-economische status. Een school met veel zulke leerlingen heeft ook meer middelen nodig om effectieve leerzorg te kunnen organiseren. Om meer te differentiëren, te remediëren, compenserende maatregelen te voorzien heeft een school meer middelen nodig. In het belang van die kinderen lijkt het volgens het Kinderrechtencommissariaat logisch dat die scholen die extra middelen ook effectief voor dat doel gebruiken. En niet om, bijvoorbeeld, de dakgoten te herstellen – al begrijpt de spreker dat scholen met veel kansarme kinderen ook minder financiële extraatjes puren uit schoolfeesten, barbecues en andere acties dan scholen met een rijker publiek.

Zij formuleert wel twee bedenkingen. De criteria om af te toetsen of scholen die extra middelen gebruiken waarvoor ze bedoeld zijn, moeten wel voldoende ruim genomen worden. De doelgroep waar het hier in eerste instantie om gaat, zijn kinderen uit lage SES-gezinnen. Dat zijn niet alleen gezinnen die thuis geen Nederlands spreken. In veel scholen gaat het zelfs in grotere mate om kinderen uit Nederlandstalige gezinnen. In het Gentse basisonderwijs bijvoorbeeld behoort 45 procent van de kinderen tot de groep indicatorleerlingen (op basis van de indicatoren opleiding moeder en schooltoelage). 60 procent van die groep (28 procent van het totaal) spreekt thuis geen Nederlands, maar 40 procent (17 procent van het totaal) wel. Op Vlaams niveau ligt het aandeel Nederlandstalige indicatorleerlingen nog een heel stuk hoger.

De inzet van die extra middelen beperken tot de organisatie van taalbad en aankoop van materiaal om de taalvaardigheid Nederlands te versterken, zou een te eenzijdige focus vormen. Veel van de betrokken kinderen spreken van thuis uit Nederlands, maar hebben wel andere leernoden waarvoor aangepast materiaal nodig is.

De oorsprong van die SES-middelen en de indicatoren die gebruikt worden om de doelgroep te omschrijven, gaan terug op de projecten zorgverbreding uit de jaren negentig. Er is, wat de aanwending van de middelen betreft, nooit sprake geweest van enige restrictie tot de leerlingen die de middelen genereren. De achterliggende redenering is steeds geweest: de SES-indicatoren (laag opleidingsniveau van de moeder en het ontvangen van een schooltoelage) verwijzen naar een grotere kans die zo'n leerling heeft om onderwijsachterstand te vertonen of op te bouwen, om trager te vorderen, om te blijven zitten enzovoort. Maar niet elke leerling die beantwoordt aan die SES-indicatoren heeft ook effectief een onderwijsachterstand of leert traag. Omgekeerd zijn er ook leerlingen die niet aan die SES-indicatoren beantwoorden die wel een leerachterstand of leermoeilijkheden hebben. Het enige wat die indicatoren echt aanwijzen, situeert zich op schoolniveau: ze vormen een indicatie van de mate waarin een school – naar alle waarschijnlijkheid – meer of minder te kampen zal hebben met grotere leernoden bij zijn leerlingen en dus zelf meer nood zal hebben aan middelen om aan die noden tegemoet te komen. Die indicatoren zijn dus feitelijk bedoeld om scholen te identificeren, niet om kinderen te labelen. Door SES-middelen te oormerken op leerlingniveau en te eisen dat ze enkel ingezet worden voor leerlingen die ze genereren, doet men tekort aan de oorspronkelijke bedoeling en aan de leerlingen die ze echt nodig hebben. Bovendien is dat oormerken op leerlingniveau ook moeilijk te controleren. Een adequate inzet van SES-middelen ten bate van leerlingen die effectief kampen met leerachterstand en leermoeilijkheden zal in veel gevallen sowieso ook de andere leerlingen ten goede komen. In klassen met grote verschillen tussen kinderen in leermogelijkheden en -snelheid wint ieder kind bij adequate differentiatie, merkt de spreker op.

Artikel 33 van het VN-Kinderrechtenverdrag stelt dat kinderen en jongeren beschermd moeten worden tegen drugsgebruik en de productie en handel van drugs. Drugs hebben een directe invloed op hun sociaal, emotioneel, cognitief en fysiek functioneren en houden risico's in voor de gezondheid, het welzijn en de veiligheid van de leerling en de schoolomgeving.

Druggebruik op school is een probleem dat aandacht verdient. Daar als school weerwerk tegen bieden, is niet gemakkelijk. Vandaar het belang van een sterk uitgebouwd preventief drugsbeleid. Daarin hebben ook jeugdwerkers, welzijnsorganisaties en lokale aanspreekpunten politie een rol om jongeren te informeren en te sensibiliseren.

Bij vermoedens van druggebruik vindt het Kinderrechtencommissariaat het belangrijk om eerst te praten met de leerling over die vermoedens en om een hulptraject uit te werken als dat nodig is. Het bespreekbaar maken kadert in preventie, hulp en ondersteuning.

De Klachtenlijn krijgt jaarlijks verontrustende signalen van ouders, leerlingen en leerlingenbegeleiders over Vlaamse secundaire scholen die drugsrazzia's organiseren in samenwerking met de politie. Ouders vinden het onverantwoord om grote groepen leerlingen tegen de muur te zetten en door een drugshond te laten besnuffelen. De meerderheid van de leerlingen heeft doorgaans geen uitstaans met drugs. Ze worden wel als 'crimineel' benaderd.

Leerlingenbegeleiders wijzen op het gevaar dat allerlei vormen van preventief werken onder druk komen. Het vraagt tijd om een vertrouwensrelatie op te bouwen met leerlingen met drugsproblemen en om ze te begeleiden. Als een directie – zonder overleg vooraf met de leerlingenbegeleiders of het preventieteam – drugsrazzia's organiseert, verliezen leerlingen hun vertrouwen in de begeleiding op school. Waar de school op korte termijn lijkt te winnen, is er op middellange termijn alleen maar verlies.

Er duiken ook problemen op rond het sanctiebeleid dat de school aan het resultaat van de drugsrazzia's koppelt. Zo ziet het Kinderrechtencommissariaat dat scholen leerlingen verplichten toestemming te geven om op elk moment door de directie gefouilleerd te mogen worden. Soms wordt leerlingen ook gevraagd om elke maand de uitslag van een urinetest af te leveren. Als ze daar niet mee akkoord gaan, krijgen ze te horen dat ze hun diploma niet kunnen halen. Juridisch gaan scholen hier hun boekje te buiten. Voor het Kinderrechtencommissariaat rijzen er ook vragen over de impact op de pedagogische relatie van dit soort (sanctie)beleid.

Speekseltests raken volgens de spreker aan het recht op bescherming van de fysieke integriteit. Schoolpersoneel speekseltests laten afnemen, staat haaks op de preventieve en ondersteunende aanpak. Het geeft schoolpersoneel een controle- en machtsfunctie die kan leiden tot serieuze spanningen met leerlingen.

Leerlingen moeten vooraf goed geïnformeerd zijn en uit vrije wil toestemming geven voor die tests, omdat die raken aan hun recht op fysieke integriteit en privacy. Scholen kunnen leerlingen vragen om zo'n test af te nemen, maar nooit verplichten. Als een leerling die toestemming niet geeft, mag dat niet leiden tot een automatische bevestiging van het vermoeden of een sanctie.

Verder heeft het Kinderrechtencommissariaat ernstige bedenkingen in hoeverre een leerling echt uit vrije wil kan instemmen met een speekseltest op school. Nu al laten sommige scholen de politie komen om drugstests uit te voeren, maar hoe dat gebeurt, gaat voor het Kinderrechtencommissariaat soms te ver. Leerlingen, ouders en leerlingenbegeleiders signaleren ons dat drugstests doorgaans niet altijd uit vrije wil toegestaan worden. In sommige klachten ziet het Kinderrechtencommissariaat dat jongeren die betrappt worden op middelengebruik eerder reactief en repressief dan curatief aangepakt worden.

Bovendien kunnen minderjarigen onmogelijk uit vrije wil toestemming geven als ze de gevolgen niet kennen (Kan de drugstest tot tuchtmaatregelen leiden? Wordt de politie altijd ingeschakeld? Worden ze naar huis gestuurd van de schoolreis?), besluit Caroline Vrijens.

Karolien GROSEMANS,
voorzitter

Kathleen KREKELS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AGODI	Agentschap voor Onderwijsdiensten
bso	beroepssecundair onderwijs
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
ENYA	European Network of Young Advisors
EVRM	Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
Fedasil	Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers
IAC	individueel aangepast curriculum
LOP	lokaal overlegplatform
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
SES	socio-economische status
tso	technisch secundair onderwijs
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
VN	Verenigde Naties